

källan

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

1 / 2 0 1 8

*På besök hos
Ulla-Lena Lundberg
i Diktarhuset*

De kodar Topelius Politisk poesi Georg Henrik von Wright

8
sladen, en lugn, manljus vinter
nura morgonen, lördag kl. 8, kommo
pitlet och fingo vår arbetsordning.
e6679"> Kiljander</persName>, <persl
n</persName> väntas i morgon. De fi

INNEHÅLL

- 1** Ledare
- 5** Guldkorn ur arkivet
- 6** Fruktbar spänning mellan dikt och ideologi
- 7** Politiken som marknadsplats
- 8** De kodar Topelius värld
- 16** Diktarhemmet ska vara ett
litteraturens hus
- 20** En fristad för litteraturen
- 22** Digert detektivarbete ledde
till Björlingbiografi
- 24** Rösterna bakom insamlingsmaterialen
- 25** Nytt ljus på Georg Henrik von Wright
- 29** Expert på integration i Svenskfinland
- 30** Från författararkiv till ungdomsdanser
- 36** Pris, stipendier och understöd
- 38** En bit estnisk historia på Finna
- 40** Nytt ur SLS utgivning
- 45** Föredragsserien hösten 2018

källan

Källan. Svenska litteratursällskapet informerar 1/2018 (25:e årgången).
Utgivare: Svenska litteratursällskapet i Finland, PB 158, 00171 Helsingfors.
www.sls.fi, tfn 09 618777, e-post: info@sls.fi

Ansvarig utgivare: Marika Mäklén. **Redaktörer:** Malin Bredbacka-Grahn, Hedvig Rask, Frida Wickholm. **Övriga redaktionsmedlemmar:** Nina Edgren-Henrichson, Christer Kuvaja, Kristina Linnovaara, Jonas Lång, Jennica Thylin-Klaus. **Layout:** Antti Pokela. **Fotograf** (när inte annat anges): Janne Rentola. Arkivbilder ur egna samlingar. **Tryck:** Trinket Ab, Helsingfors 2018.
ISSN-L 1237-8356. **ISSN (print)** 1237-8356. **ISSN (online)** 2242-6787.

Arkivbildernas signum: s. 11 SLSA 801, s. 21 SLSA 904 och SLS 1555, s. 22 SLSA 1063, s. 24 SLSA 996, s. 31 ÖTA 335, s. 32 SLSA 1375, s. 34 SLS 2318, s. 35 ÖTA 327 och ÖTA 324, s. 38–39 SLS 445

PAULINE VON BONSDORFF

Estetiska praktiker i förändring – och SLS?

En bildad herre visade nyligen en viss – snabbt undanstuvad – förvåning över att skönlitteraturen bara är en liten del av de angelägenheter Svenska litteratursällskapets verksamhet handlar om. Förvåningen sammanhänger gissningsvis med prisutdelningens synlighet på Runebergsdagen.

Jag har funderat på en besläktad fråga: vad är konstens roll inom SLS? Och vad kunde den vara? På hemsidan konstateras att "den finlandssvenska kulturen förändras i takt med att samhället förändras. SLS tar aktivt del i denna kulturella förändring".

Konst – och litteratur – är historiskt betingade. Före upplysningstiden hade man inget takbegrepp för olika konstformer. Det så kallade moderna konstsystemet uppstod småningom under 1700-talet. Medan ordet konst (art) tidigare kunde syfta på förmågan att göra något väl, eller sammanföra "fria" verksamheter (till exempel medeltidens *artes liberales*, dit bland annat matematiken hör), kom begreppet i och med romantiken att förknippas med originalitet och uttryck: att göra något på ett (helt) eget sätt.

Estetiken uppstod vid samma tider som det moderna konstbegreppet. Dess kärna är inte konsten, utan ett sätt att tänka som skiljer sig från det praktiska och det vetenskapliga: en sinnlig dialog med världen, kroppslig, som bäst drabbande, kring meningsfulla frågor. Ett tänkande som odlas inom konsten men behövs också utanför den.

De estetiska praktikernas roll i förhållande till andra praktiker har, liksom dess medier, förändrats under de 133 år SLS funnits till. Konst i dag integrerar elektroniska medier, och tvärkonstnärliga projekt är mer regel än undantag särskilt bland yngre konstnärer.

SLS har strukturer – pris och stipendier – för litteratur, bildkonst och musik. Men det estetiska tänkandet och skapandet – på och om det svenska i Finland – pågår också inom nya och blandade medier. Tack och lov, ty alternativet vore i bästa fall stillsamma snarkningar.

Hur integrera detta i den gamla kroppen? Se där en fråga som tål att tänkas på. ●

Pauline von Bonsdorff är professor i konstfostran vid Jyväskylä universitet och medlem av SLS vetenskapliga råd.

"Det estetiska tänkandet och skapandet pågår också inom nya och blandade medier. Tack och lov, ty alternativet vore i bästa fall stillsamma snarkningar."

Kari Tarkiainen belönades för bok om den svenska Rysslandsbilden

Statsrådet Mauritz Hallbergs pris tilldelades professor Kari Tarkiainen för boken *Moskoviten. Sverige och Ryssland 1478–1721*. I boken undersöker Tarkiainen hur den svenska Rysslandsbilden formades av allmän-europeiska uppfattningar om ryssarna och även korrelerade med de skiftande svensk-ryska relationerna.

Kari Tarkiainen har forskat i den svenska synen på Ryssland sedan slutet av 1960-talet och har även disputerat på förhållandet mellan Sverige och Ryssland under stormaktstiden. I *Moskoviten* analyserar han den svenska Rysslandsbilden under en längre tidsperiod. Tarkiainens undersökning visar att de svenska uppfattningarna om Ryssland byggde vidare på central- och västeuropeiska stereotyper, men att de även avdramatiserades och fick egna nyanser i synnerhet

under 1600-talets fredligare relationer. I skarpare politiska lägen, som till exempel under stora ofreden 1700–1721, gick det ändå lätt att återuppväcka den gamla rysskräcken.

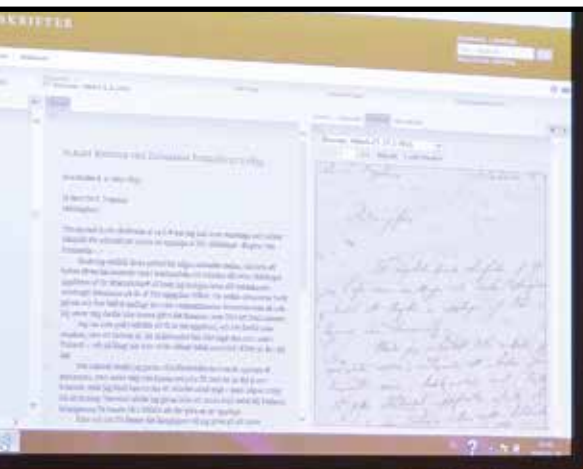
Prisnämnden, som består av representanter för SLS och Åbo Akademi, beskriver *Moskoviten* som en "brett upplagd och suveränt syn-tetiserande undersökning" och "en medryckande kultur-, kyrko- och idéhistorisk skildring av epokens Nordeuropa".

SLS har delat ut det så kallade Hallbergska priset sedan 1920. Priset ges till forskare som visat prov på särskilt framstående forskning i ett vetenskapligt arbete utgivet på svenska i Finland. Prissumman är 20 000 euro. Prismotiveringen i sin helhet och Kari Tarkiainens tal vid prisutdelningen den 16 maj finns på SLS webbplats www.sls.fi ●

NYTT DIGITALT LÄROMEDEL OM TOPELIUS

Läromedlet Z. Topelius är utarbetat för undervisningen i historia samt modersmål och litteratur i gymnasiet. Materialet utgår från texter av Zacharias Topelius och tar fasta på bredden i hans författarskap. Urvalet sträcker sig från lyrik via saga och novell till lärobokstext. Via texterna får man arbeta med olika teman, till exempel hungersnöd, nationella minoriteter, argumentation och bildspråk. Till varje text hör digitala interaktiva uppgifter och ämnesspecifikt pedagogiskt material. Läromedlet är gratis och har utarbetats av Schildts & Söderströms på uppdrag av SLS och i samarbete med den digitala utgåvan Zacharias Topelius Skrifter. Z. Topelius finns på adressen digi.sets.fi/Topelius/ ●

Språklig gemenskap på Finlandsinstitutet

Svenskan i Finland och den språkliga gemenskapen med Sverige var temat för ett seminarium som SLS ordnade tillsammans med Finlandsinstitutet i Stockholm den 30 januari 2018. Det välbesökta seminariet tog avstamp i 200-årsjubilerande Zacharias Topelius, som var Bonniers bäst säljande författare under hela 1800-talet. Carola Herberts (bilden) höll ett föredrag om brevväxlingen mellan Topelius och hans förläggare och vän Albert Bonnier. Herberts har gett ut korrespondensen, som omfattar ca 500 brev, i SLS-utgåvan Zacharias Topelius Skrifter.

Seminariets tre övriga föredrag handlade om medier, språk och samhällsdebatt. Tom Moring talade om läget för de finlandssvenska medierna och om hur Sverige behandlas i medierna i Finland. Marika Tandefelt diskuterade likheter och skillnader mellan svenskan i dess båda länder, medan Henrik Meinander avslutade med att ta upp en långkörare i finländsk debatt: svenskans vara eller inte vara i Finland. ●

Foto: Nina Edgren-Henrichson

Vetenskapens natt bjöd på möten mellan kultur och natur

Marinbiologen Erik Bonsdorff (på bilden t.v.) var en av de fem forskare som delade med sig av sin kunskap under SLS program *Kultur möter natur* under Vetenskapens natt den 18 januari 2018. Han talade om vad som skett med Östersjön i mötet med människans kultur – eller okultur. Han förutsåg att skärgården kommer att se bättre ut om femtio år, men att de syrefria områdena kommer att bli större.

Under kvällen fick publiken också höra historikern Laura Hollsten tala om Pehr Kalms iakttagelser av möten mellan människor och djur i det koloniala Nordamerika ur ett miljöhistoriskt perspektiv. Etnobiologen Ingvar Svanberg talade om folkliga föreställningar om fåglar. Arkeobotanikern Jens Heimdahl berättade om hur man genom att undersöka jordprover från arkeologiska utgrävningar fått kunskap om vilka växter som odlades och användes i medeltida städer i Sverige. Lena Huldén, som forskar i medicinsk entomologi, berättade om sin forskning om fästingburna sjukdomar bland nötboskap för 140 år sedan.

Forskarna intervjuades av lektorn i humanekologi Annika Luther och kulturjournalisten Fredrik Sonck (bilden). Alla fem inlägg kan ses på SLS YouTube-kanal (sök på "Vetenskapens natt"). ●

DEMOKRATINS TILLSTÅND DEBATTERADES

I början av april slog SLS, tankesmedjan Magma och Förlaget sina påsar ihop och ordnade en helkväll i demokratins tecken. Temat för diskussionskvällen, som tog avstamp bl.a. i det kommande riksdagsvalet, var "Demokrati i kris?". Ledarskribenten Susanna Ginman var moderator och i debatten deltog flera av författarna i de nya antologierna *Demokratins drivkrafter* (SLS) och *Demokratins öde* (Magma, Förlaget). Redaktörerna Henrik Meinander och Nils Erik Forsgård presenterade dessutom centrala frågeställningar i de båda böckerna och professor Anu Koivunen höll ett föredrag om "året då Facebook blev allas fiende", som handlade om mediepolitik och demokratiska samtal.

Bara ett par dagar innan var *Demokratins drivkrafter* och det mångåriga forskningsprojektet bakom boken också i fokus på ett demokrati-seminarium på Finlandsinstitutet i Stockholm. På seminariet fördes en engagerad diskussion om bl.a. likheter och olikheter i Finlands och Sveriges politiska system, professionaliseringen och polariseringen inom politiken, geopolitikens påverkan samt de sociala mediernas möjligheter och brister. ●

I paneldiskussionen på SLS deltog fr.v. Petri Karonen, Ainur Elmgren, Anu Koivunen, Olav S. Melin och Mikko Majander. Foto: Kai Martonen.

Bättre sökbarhet i korpusen Talko

Talspråkskorpusen Talko innehåller inspelningar av vardagliga samtal och intervjuer med svenskspråkiga från olika delar av Finland. Inspelningarna gjordes under projektet *Spara det finlandssvenska talet* (2005–2008). I korpusen ingår också en del äldre arkivmaterial från publikationen *Från Pyttis till Nedervetil* (1998).

Talko är ett sätt för SLS arkiv att göra inspelningar tillgängliga för forskning och undervisning. Korpusen öppnades 2014 och har uppdaterats ett flertal gånger, senast i april 2018. Nu ingår utdrag ur 281 inspelningar med sammanlagt 311 intervjuade personer.

Tack vare en ny version av sökgränssnittet Glossa är Talko mer lättanvänd och överskådlig än tidigare. Det är bland annat enklare än tidigare att avgränsa det material man söker i, till exempel till enbart intervjuer med yngre kvinnor från Nyland. Användaren kan hela tiden se hur många talare och hur många orter som ingår i urvalet. Varje inspelning har transkriberats (skrivits ut) med både en ljudenlig utskrift och med standardsvensk stavning, vilket gör det möjligt att göra sökningar på olika sätt i korpusen. Man kan till exempel söka på ett ord som *mormor* och få fram olika uttals-

varianter som ingår i materialet, till exempel *mommo*, *mommi* och *momma*. Utskrifterna har även taggats med grammatisk information så att man kan söka på ordklass och få fram exempelvis i vilka regioner *ti* (till) används som infinitivmärke, som i frasen *ti säva* 'att sova'.

För att komma åt korpusen Talko krävs inloggning. Personer som är anslutna till ett universitet kan logga in direkt med sin e-postadress, medan andra kan skapa ett CLARIN-användarkonto. Mer information om inloggningen och korpusen finns på www.sls.fi/talko. ●

Guldhorn ur arkivet

SLS arkiv har fått ta emot en donation som är intressant speciellt ur fotohistorisk synvinkel – över 400 stereofotografier inklusive 8 x 8 centimeters nitratnegativ som tillhört syskonen **Ivan Falin** (1878–1951) och **Olga Nikolajeff** (född Falin, 1876–1946) från Helsingfors. Därtill finns två fungerande stereoskop med vilka man kan se på bilderna.

Stereoskopi är en 1800-talsteknik där man fotograferar med en stereokamera med två parallella objektiv. Det tvådelade positivet ska sedan betraktas i stereoskopet med en bild för vardera ögat. Eftersom bilderna är något olika flyter de ihop till en tredimen-

sionell bild. En senare och mer känd variant av stereoskopi är Sawyer's View-Master, bekant för de flesta barn på 1960-talet.

Stereobilderna är tagna av amatörfotografen Ivan "Wanjo" Falin kring åren 1910–1915. Han var kompanjon med sin syster Olgas man, affärsmannen **Sergej Nikolajeff junior**, som bland annat grundade den första betydande automobilaffären i Finland i den byggnad som sedermera blev känd som "Hankkijas hus" i Helsingfors. Nikolajeff sålde också både båtmotorer och skrivmaskiner, och köpte Finlands första flygplan 1910.

Bland stereobildernas motiv finns personer, bilar, båtar, sommarvillor, vyer från Helsingfors och Imatra samt flera utlandsvisiteter i bland annat Berlin, Paris, Nice och Monte-Carlo.

Till donationen hör också diapositiv, glasplåtar och skioptikon- eller laterna magica-bilder, och även brev, kassaböcker och andra handlingar. ●

Marika Rosenström är arkivarie på SLS arkiv.

FRUKTBAR SPÄNNING mellan dikt och ideologi

Anna Möller-Sibeliuss (f. 1971) är för ung för att själv ha ett personligt förhållande till sextio- och sjuttioalets kulturvänster. Desto mer spännande är det därför att hon tagit sig an tre poeter från denna tid i boken Dikt och ideologi.

Text: Peik Henrichson

SEXTIO- OCH SJUTTIOALET förknippas ofta med starka ideologier och politisk lyrik. Som litteraturforskare fascinerades **Anna Möller-Sibeliuss** av den motsättning som många uppfattar att finns mellan lyrik och ideologi. I sin studie utforskar hon hur tre poeter på ett kreativt sätt ändå lyckas processa olika ideologier så att det uppstår något betydligt mer än tendensdikt.

Claes Andersson och **Gösta Ågren** har båda två en klar vänsterprofil, medan **Lars Huldén** i högre grad positionerar sig gentemot det kristna kulturarvet som i vid bemärkelse också kan utforskas som en ideologi.

– Det intressanta med Huldén är att han ser på kristendomen som ett språkligt fenomen, en diskurs snarare än något existentiellt och andligt.

Individen och kollektivet

Den lutherska traditionen har i allmänhet betonat individens personliga förhållande till Gud, men i sin lyrik lyfter Huldén ändå fram det kollektiva i form av ceremonier, riter och traditioner, det vill säga just det yttre som den lutherska tron lärt oss att tona ner.

– I Huldéns värld blir själva handlingen att tända ett ljus eller sjunga en psalm lika viktig som det inre förhållandet till Gud, säger Anna Möller-Sibeliuss.

Hon ser Claes Andersson som den

mest typiska representanten för tidsperioden, även om Gösta Ågren i sin ungdom också hade en tydlig marxistisk samhällssyn.

– Gösta Ågren är ofta tydligare i sina ställningstaganden än Andersson, men inte heller för Ågren är rollen som förkunnande profet något helt oproblematiskt. Han verkar brottas med frågan hur mycket man som diktare ska proklamera.

I sin poesi berör Ågren också förhållandet mellan individen och massan, kollektivet. I hans värld står hoppet till individen, men ändå är det tillsammans vi ska kämpa vidare.

– Det speciella med Ågren är att han kombinerar den marxistiska materialismen med en väldigt stark idealism och en fokusering på människans inre, säger Möller-Sibeliuss.

I Claes Anderssons dikter betonas däremot det dysfunktionella samhället mer än människans inre. Det felorganiserade samhället blir här något man med politikens medel också kan korrigera.

En kategori är nedslagen i den enskilda människans liv, till exempel en person på ett mentalsjukhus eller i en anonym förort.

– Dikterna antyder att något är fel, exempelvis att subjektet i dikten är offer för något större systemfel. Men mycket överläts åt läsaren att tolka, säger Möller-Sibeliuss.

1960- och 1970-talets utåtriktade poesi inspirerade till experiment med språk och form hos de tre poeter Anna Möller-Sibeliuss skriver om i sin nya bok.

Ett motiv som intresserar både Andersson och Ågren är hur den tidens nya massmedium, televisionen, med sitt flöde påverkar människors medvetande.

– I grunden är det ju samma fråga vi i dag ställer oss gällande de nya sociala medier som präglar vår egen tid. ●

Peik Henrichson är producent vid Fri Film.

KJELL ÖSTBERG

Politiken som marknadsplats

I ett kapitel i den nyutkomna antologin *Demokratins drivkrafter* diskuterar jag konsekvenserna av att de partier som sedan andra världskriget dominerat politiken i såväl Finland som Sverige – Socialdemokraterna och Centern – i allt större utsträckning förlorat sin karaktär av folkrörelsepartier. Det är till och med svårt att hitta någon som kokar kaffe på våra möten, konstaterade en valarbetare som jag intervjuade.

I juli bryter Almedalsspektaklet loss i Sverige – politikens marknadsplats har det kallats. I år firar Almedalsveckan 50-årsjubileum. När det drog ihop sig till valrörelse 1968 kunde Olof Palme inte längre hålla sig kvar i friden på Fårö. Partivännerna i Visby ordnade fram en lastbil och från flaket höll Palme den 25 juli det första Almedalstalet. I fem år var han ensam talare. I mitten av 1970-talet dök några partiledare till upp och under 1980-talet ordnade de politiska partierna egna seminarier. Sammanlagt hölls fortfarande bara ett tiotal evenemang under veckan, men många journalister dök upp – de kunde ju kombinera sitt arbete med ett och annat dopp i Östersjön.

I början av 1990-talet skedde en viktig förändring. Svenskt näringsliv såg inför EU-omröstningen 1994 potentialen av en massiv närvaro i Visby och skeppade över hundratals kampanjarbetare. Medierna var ju ändå där. Andra delar av näringslivet hakade på. Och snart kom de professionella kommunikatörerna och mediestrategerna. Särskilt de senaste tio åren har antalet arrangemang exploderat. År 2007 var de 440, 2010 närmare 1 400, i dag runt 4 000. "Om du inte är där finns du inte", sammanfattade en ledande näringslivsföreträdare vad som hänt. Det som fortfarande kallas Politikerveckan har sannerligen ändrat karaktär.

Men säger utvecklingen också något djupare om politikens förändrade villkor? När Palme höll sina första tal var en allmän uppfattning att demokratin bars upp av de politiska partierna. Inte minst lyfte man fram den roll folkrörelsepartierna spelade. I dag har de politiska partiernas bas kraftigt eroderat och det har skett en tilltagande elitisering av politiken. Samtidigt har partierna blivit allt mindre beroende av sina medlemmar för att föra ut sina budskap – det sköter numera professionella kommunikatörer. Det har också skett en överflyttning av makt från politik till marknad.

I Almedalen levereras kaffet numera av lukrativa catering-firmor och det finns all anledning att fråga sig vad som händer med demokratin om politiken blir en marknadsplats. ●

"I dag har de politiska partiernas bas kraftigt eroderat och det har skett en tilltagande elitisering av politiken. Samtidigt har partierna blivit allt mindre beroende av sina medlemmar för att föra ut sina budskap – det sköter numera professionella kommunikatörer."

Kjell Östberg är professor vid Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola. Han är specialiserad på den svenska socialdemokratins historia och en av redaktörerna för boken *Demokratins drivkrafter*, som SLS gav ut i våras.

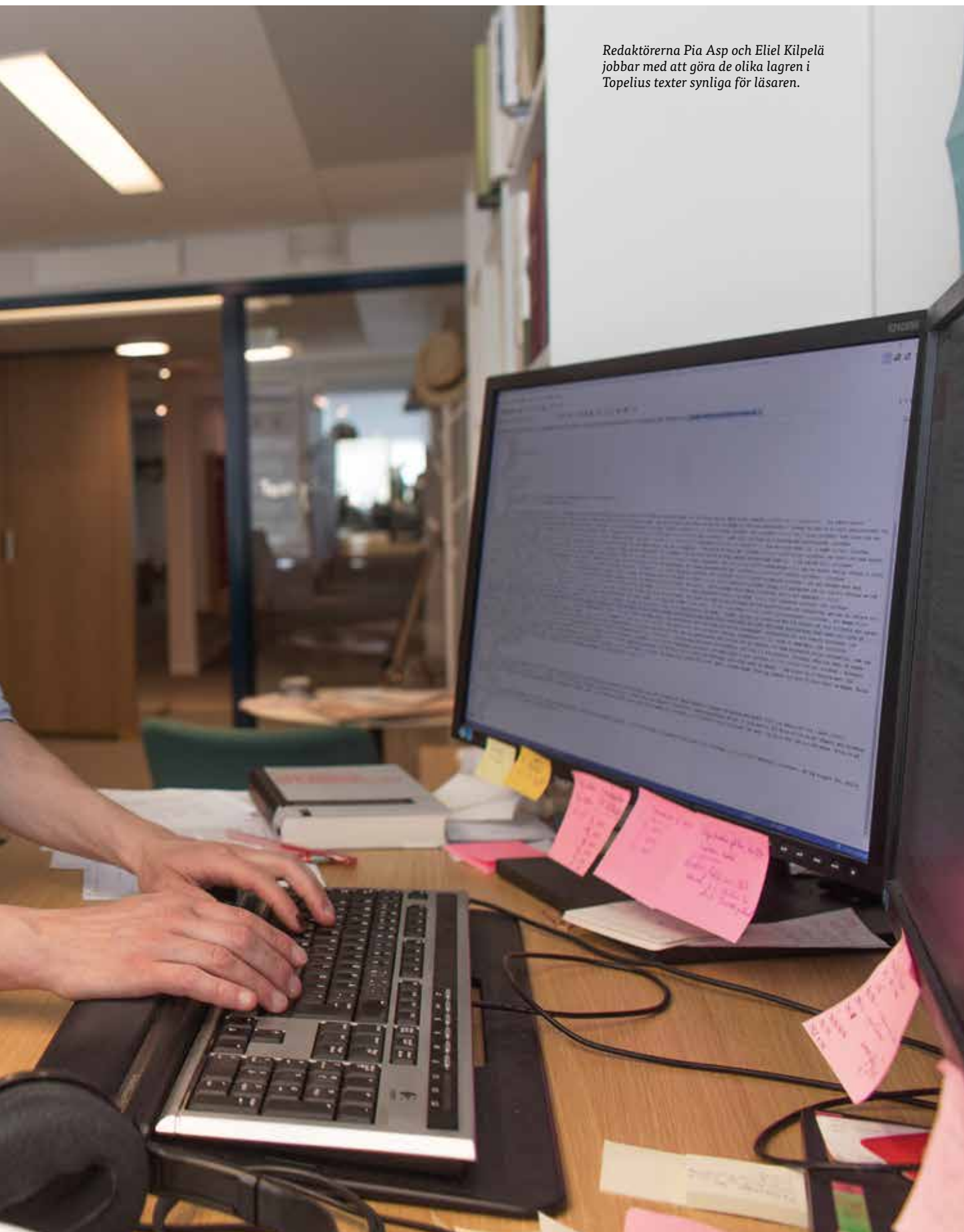
A photograph of a woman and a man sitting at a desk in a library. The woman, on the left, has short brown hair, wears glasses, a black cardigan, and a necklace. The man, on the right, has long hair tied back, wears glasses, and a light blue button-down shirt. They are both smiling and looking towards the right. Bookshelves filled with books are visible in the background.

DE KODAR TOPELIUS VÄRLD

Tusentals sidor skönlitteratur, dagböcker, föreläsningar och korrespondens digitaliseras, kodas och kommenteras. Den textkritiska utgåvan Zacharias Topelius Skrifter gör Topelius väldiga produktion tillgänglig för nya generationer läsare och forskare. De digitala lösningarna skapar också möjligheter för nordiskt samarbete inom digital humaniora.

Text: Michaela von Kügelgen

Redaktörerna Pia Asp och Eliel Kilpelä
jobbar med att göra de olika lagren i
Topelius texter synliga för läsaren.

– Alla arbetar med egna uppgifter, men vi har stort stöd av varandra. Det finns alltid skarpa människor som man kan ställa en fråga till. Man kan bygga upp vilka sökverktyg som helst men människohjärnan kommer också ihåg mycket, säger redaktören **Eliel Kilpelä**.

Redaktionen för Zacharias Topelius Skrifter har samarbetat med experter, både utomstående och inom SLS, för att skapa användbara verktyg.

Allt arbete inleds med att digitalisera det aktuella materialet. Tryckt text ocr-behandlas, det vill säga skannas och läses in maskinellt. Handskriven text skrivs tills vidare ut för hand.

Efter att texten blivit utskriven granskas den mot originalet två gånger. Samtidigt förses texten med olika typer av kodning för att den digitala utgåvan ska vara så användbar som möjligt. Till exempel får alla personnamn och orter en egen kodsnudd som kopplar dem till varsin post i utgåvans databaser.

I den digitala utgåvan kan man dessutom jämföra olika versioner av Topelius tryckta texter, ifall de har

"Textkritiska utgåvor, särskilt digitala sådana, är ett slags infrastruktur för forskningen."

utkommit i ny upplaga med ändringar av författaren. Via kodningen kan man också se hur Topelius jobbat fram texten.

– I handskrifterna kodar vi till exempel alla ändringar Topelius har gjort i texten. Är något överstruket eller tillagt i marginalen är ändringarna inte utmärkta i lästexten, men de framgår i den digitala utgåvans visning av manuskriptet,

berättar Pia Asp.

Koden som redaktörerna arbetar med påminner om html-kod med olika färger och element med vinkelparenteser. För ett otränat öga ser texten med alla kodsnuddar svårläst ut, men enligt Asp vänjer man sig snabbt vid att läsa koden.

Kodningen gör det möjligt att visa texten på olika sätt. Användarna kan närma sig materialet via den etablerade lästexten eller via lydelsen i manuskripten. Det går också att läsa grundtexterna som faksimil.

– Vi vill att det här ska kunna användas av så många som möjligt. Här finns mycket lokalthistoriskt intressant material till exempel, säger Asp.

Topelius flyttade tidigt till Helsingfors, men banden till barn- domens Nykarleby var starka, inte minst genom brevväxlingen med modern Sofia. Fotot av Topelius på Alörsfjärden utanför Nykarleby är taget på 1890-talet. SLS/Familjen Zachris Topelius arkiv.

Name> och <persName corresp="pe293"><subst>E<add>C</add></subst>. Essen
Name> prestgård i <placeName corresp="pl2091">Sjundeå</placeName>, der han har si
e vi hos det vänliga folket till fredag morgon. Då sutto vi åter kl. 6 i släden, e
ceName>, 13 verst från <placeName corresp="pl2735">Åbo</placeName>. Andra morgonen
e. m. hade vid första sammanträdet, 9 man starka, i domkapitlet och fi
Name>, <persName corresp="pe53">Roos</persName>, <persName corresp="pe6679">Kiljan
ille</persName> och jag, men <persName corresp="pe143">biskop Schauman</persName>
t revidera <title corresp="tw2347"><persName corresp="pe148">Stenbäcks</persName>
mboken</title>. Det senare är en klar sak, men värre är <anchor xml:id="start31217
ersName>.<anchor xml:id="end31217" /> De<subst>n<add>t</add></subst> ha
hjulf göra bättre. Utan Guds heliga ande arbeta vi alla fåfängt; jag har bedt om Ha
skrifver direkt, men kanske skrifver Mamma till <persName corresp="pe10">Emili</p
corresp="pe564">Lille</persName> med dörr emellan. Vi äro inackorderade på månad fö
add för många <pb /><add place="topMargin"><hi rend="underline">Måndagsmorgon 20 Ja
e corresp="pe564">Lille</persName> och jag likaså der. Gubben, <rs corresp="pe723">
eName> bildningscirkel, herrar och fruntimmer, med sin fana och sjöng här utanför.
n voro vi bjudne till <anchor xml:id="start31220" /> bildningscirkelns soirée i stor

"Inte en dag utan en rad"

Topelius började föra dagbok när han flyttade från Nykarleby till Helsingfors för att studera. Han gjorde anteckningar i stort sett varje dag från hösten 1832 till slutet av 1840. Dagböckerna omfattar över 1 000 sidor.

– Topelius var extremt produktiv vill jag påstå. Det han skriver är inte så exceptionellt i sig, utan snarare att han för sammanhängande anteckningar under en så lång tid. Ibland gjorde han det med en viss fördröjning, säger Pia Asp.

Hon påpekar att Topelius dagböcker är välskrivna, speciellt med tanke på att han bara var fjorton år när han började.

– Ju längre fram man läser, desto mer eftertanke finns det i texterna. Dagböckerna är en berättelse om vad Topelius gjorde, läste och tänkte, men också om vad han iakttog i sin samtid.

Intresset för skrivandet kom kanske från hans far.

– Topelius hänvisar till fadern som lär ha citerat **Plinius** "inte en dag utan en rad", men han måste själv ha haft ett stort intresse för att kunna skriva tusentals sidor, säger Asp.

Samtidigt som redaktionen benär ut Topelius verk och anteckningar arbetar de med helt nya metoder inom humanistisk forskning. Därför tycker Asp att det har varit spännande att få vara med från början.

– Det är jätteintressant med digitala humaniora. Det

"Arkivrätten i mig tycker om att sitta i arkivet och helt konkret hålla i häftet Topelius har skrivit i."

är utmanande och mycket att tänka på, säger hon.

Asp påminner ändå om att tekniken aldrig får vara ett ändamål i sig, men den fyller en viktig funktion i det här projektet. Under en vanlig arbetsdag använder hon minst en handfull program men det är ändå djupdykningen i arkiven som driver henne.

– Handskrifterna är spännande. Arkivrätten i mig tycker om att sitta i arkivet och helt konkret hålla i häftet Topelius har skrivit i. Det är ganska fantastiskt, men doften och känslan av det handgjorda pappret kan vi ju inte ge åt läsarna.

400 brev bevarade

När Eliel Kilpelä anställdes i redaktionen 2009 hade en stor del av materialet redan digitaliserats och kodats och därför har han inte kodat så mycket text själv. Däremot har han granskat och gått igenom bland annat personer som omnämns i materialet och fyllt på poster i databaser med information.

– Det kan finnas tre olika August och fyra Fredrik, och det är inte alltid lätt att avgöra vem som är vem.

Arbetet med Zacharias Topelius Skrifter är tidskrävande dels på grund av mängden material, dels på grund av att allt måste granskas väldigt noga.

– Tre par ögon går igenom varje brev: en person skriver ut brevet och två granskar utskriften och kod-

</persName>, som åkte i <anchor xml:id="start31215" />kursläde<anchor xml:id="end31215" /> till Åbo, jämte färd, och sina barn och sina gamla systrar. Der åto vi middag<pb /> och skulle få resa, men <pb /> en lugn, månljus vintermorgon vid 10 graders köld och körde mellan de höga, snöiga bergen, lördag kl. 8, kommo vi hit, och kl. 10 voro vi redan, slätrakade, hos <rs corresp="pe438">Ango</rs> vår arbetsordning. Det är två afdelningar. För finska psalmboken äro här <persName corresp="pe438">Ahlqvist</persName> och <persName corresp="pe122">Lönnroth</persName> väntas i morgon. De finska ha bara att revidera <persName corresp="pe122">Lönnroths</persName> psalmbok</title> och sedan att göra ett bihang, som inne<pb />håller psalmer öfver " />att kriticerat på engång <title corresp="vel212">gamla psalmboken</title>, <persName corresp="vel212">Ango</persName> jag bedt att slippa, men få se om jag slipper. Jag tycker att båda de nya förslagen ha sin kraft, jag svaga redskap, som ingenting förmår af mig sjelf. -- Vi bo i <placeName corresp="pe10068">Åbo</placeName> <persName corresp="pe10068">Ango</persName> och hon skickar sedan åt mig, ty vi korrespondera två gånger i veckan. Jag har 3 mark om dagen, då vi ha kaffe, middag och qvällsvard samt annat fritt, utom två gånger i veckan. /> n.</hi></add> vänner och många besök. Hos erkebiskopen hotar jag redan att blifva hushållare <rs>gumman</rs> och <rs corresp="pe10068">fyra döttrar</rs> äro alla mycket vänliga. Lördagsmorgon kl. 8 fylldes gatan åter af folk; det var gymnasisterne med sin fana och <placeName corresp="pe10068">Åbo</placeName> a societetssalen<anchor xml:id="end31220" /> och mottogos med musik och artigheter.

ningen – och ofta är det en fjärde person som kommenterar brevet, berättar Eliel Kilpelä.

Han har främst arbetat med Topelius brevväxling med föräldrarna. Av ungefär 1300 brev finns drygt 400 bevarade. De bevarade breven är ojämnt fördelade över tiden. Från 1830- och 1840-talen finns det exempelvis få brev från Topelius bevarade, medan de är betydligt fler i korrespondensen under 1850- och 1860-talen.

Kilpelä förklarar att det under den tiden var ganska dyrt och besvärligt att skicka brev. I många fall blev breven en informationskanal till ett stort antal människor och de var inte strikt privata som numera. Därför var Topelius mor **Sofia** bekymrad över att breven kunde komma i fel händer och uppmanade sonen att "inte låta moster Augusta se det här brevet" eller "förstör det här brevet". Trots det finns största delen av hennes brev bevarade.

Efter flera år med familjekorrespondensen säger Eliel Kilpelä att han numera är mer entusiastisk över Topelius mor än över sonen. Sofia Topelius står för ett annat perspektiv än han. Topelius beskriver henne som en människa med ett stort praktiskt förnuft.

– Det var kvinnorna som förvaltade de sociala nätverken. Sofia Topelius förvaltade också Kuddnäs gård och hade ett stort ansvar. Många människor var beroende av henne, som mest var de 85 på gården.

"Arbetet är tidskrävande dels på grund av mängden material, dels på grund av att allt måste granskas väldigt nog."

Fylla i luckorna

Utöver kontrolläsning och kommentarer arbetar redaktionen också med inledningar för varje del av utgåvan. Inledningarna skrivs för att kontextualisera och ge det aktuella verket en historisk ram. Det gäller att öppna upp företeelser som inte är självklara för en läsare i dag.

– Vad handlar breven om och vem har skickat vad till vem? De talar till exempel mycket om myntfrågan i breven. Sådant som brevskrivarna nämner i förbifarten kräver kontextuella upplysningar, förklarar Eliel Kilpelä.

Den finska marken infördes 1860 och till en början var den bunden till pappersrubeln. När marken bands till silvermyntfoten revalverades den, och köpmän som hade fordringar i Ryssland såg sin köpkraft rasa. Enligt Kilpelä måste sådant förklaras så att läsarna kan hänga med i händelseförloppet fastän de inte känner till alla historiska detaljer.

Eftersom en stor del av breven saknas finns det också en hel del luckor. Eliel Kilpelä har gjort ett detektivarbete för att ta reda på vilken information som har

Kodad sida ur brev från Topelius till modern Sofia från 1868 när han deltog i psalmbokskommittén och arbetade i Åbo.

gått förlorad i och med att alla brev inte längre är tillgängliga.

– De luckorna måste förklaras. Det har jag löst genom att läsa andra brev, till exempel Topelius fru **Emilies** korrespondens med svärmodern, för att förstå vad de talar om. Brevskrivarna vet, men vi vet inte. Jag har fyllt i luckorna så gott jag kan.

En digital utgåva

Redaktionen har producerat mängder av högklassiga semantiska data. Det finns bland annat databaser om personer, verk och orter.

– Om och när vi kan tillgängliggöra alla data, hur kommer andra att använda materialet? Det bestående värdet är en digital källutgåva med omfattande datamining om 1800-talet, säger Eliel Kilpelä.

Även om tanken är att framför allt forskare ska kunna utnyttja materialet säger huvudredaktören Pia Forssell att det ändå i grund och botten handlar om att göra Topelius och hans skrifter tillgängliga för alla.

– Vi vill presentera verken och Topelius så att också de som inte är forskare kan ta dem till sig. Det räcker långt att läsaren är intresserad, säger Forssell.

"Det bestående värdet är en digital källutgåva med omfattande datamining om 1800-talet."

Hon framhåller att redaktionen har ett stort ansvar för att utgåvan håller hög kvalitet. Det är ett sätt att motivera de generösa anslag utgivningen har fått av bland annat Undervisnings- och kulturministeriet, men i synnerhet av SLS.

– När vi inledde arbetet var det digitala nytt. Nu hoppas vi att andra utgivare både inom och utanför litteratursällskapet kan använda formatet som SLS har utvecklat för Topelius-utgåvan och bygga vidare på det, säger Forssell.

Delar av det har redan gått på export till utgåvor i Danmark.

Eliel Kilpelä framhäver att utgåvan av Topelius skrifter är unik. Fastän allt grundar sig på Topelius

påminner han om att det är mycket mer än Topelius tankar och texter som vi kan ta del av via materialet.

– Topelius är ett titthål in i 1800-talet, vi får en bred insikt också om hur vardagen och familjelivet såg ut då, säger Kilpelä. ●

Michaela von Kügelgen är författare och journalist

Hela utgåvan Zacharias Topelius Skrifter ges ut digitalt på topelius.sls.fi och delar publiceras också i tryckt format. För aktuella utgåvor se s. 41 och 43.

TOPELIUS 200

SLS Topelius 200-evenemang

"Inte en dag utan en rad". Topelius som författare och privatperson, seminarium 10.8 kl. 10–16 på Juthbacka, Nykarleby. Lansering av två nya utgåvor inom Zacharias Topelius Skrifter, *Topelius Dagböcker 1832–1840, 1842* och *Zacharias Topelius korrespondens med föräldrarna*. Program och anmälan: www.sls.fi. Seminariet är gratis.

Scenprogram om Zacharias Topelius på Göteborgs bokmässan 27–30.9 och scenprogram samt lansering av *Fältskärens berättelser* på Helsingfors bokmässan 25–28.10.

"Topelius 200 år", SLS föredragsserie 10.9 kl. 18 på SLS (program se s. 45).

"Topelius 200 år", SLS föredragsserie 13.11 kl. 19 på Svenska Teatern (program på nästa sida).

Seminarium om *Fältskärens berättelser* 30.11 kl. 10–17 på SLS (närmare information senare på www.sls.fi).

www.sls.fi

I afton

TOPELIUS!

På Svenska Teatern, stora scenen
tisdagen den 13 november kl. 19.00
En soaré om, av och med Zacharias Topelius

PÅ SCEN

Riko Eklundh
Birthe Wingren
Simon Häger
Charlotta Kerbs
Henrik Wikström
samt en dubbelkvartett
ur Muntra Musikanter

FÖREDRAG AV

Anna Bohlin
docent i litteraturvetenskap, Stockholms universitet
och Universitetet i Bergen:
Munviga kvinnor
och Guds rike – Regina von Emmeritz

Mikko-Olavi Seppälä
docent i teatervetenskap, Helsingfors universitet:
Topelius och teatern

BILJETTPRIS: 20 euro

Biljetter från Svenska Teatern eller Lippu.fi. Soarén är en del av Zacharias Topelius 200-årsjubileum.

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

För Ulla-Lena Lundberg kändes flytten till Diktarhemmet som att komma hem.

DIKTARHEMMET

SKA VARA ETT LITTERATURENS HUS

I början av året flyttade författaren Ulla-Lena Lundberg in i Diktarhemmet i Borgå. De kommande åren väntar ett digert program med många representationsuppdrag, men Lundberg hoppas framför allt på att hon ska få tid att skriva.

Text: Michaela von Kügelgen

ULLA-LENA LUNDBERG tar emot mig i Diktarhemmet en solig våreftermiddag. Hon hälsar mig hjärtligt välkommen, men kontrollerar sedan att jag dragit igen dörren ordentligt bakom mig.

– Om dörren är öppen är det en massa turister som kommer in här, berättar hon.

Det är lätt att förstå. Diktarhemmet ligger på ett litet backkrön precis intill Borgå domkyrka och turistströmmen är konstant. Det över 250 år gamla röda huset lockar garanterat nyfikna besökare.

Lundberg har bott drygt två månader i sitt nya hem när jag besöker henne. Den första tiden har gått åt till praktiska bestyr som hon snart hoppas slippa.

– Vem tycker om att flytta? Det är hemskt, men sen bor man in sig, säger hon.

Det var också med mycket blandade känslor hon tog emot beskedet att det var hon som skulle få flytta in i Diktarhemmet.

– Jag tänkte att det här var precis det jag ville, hurra! Men sedan tänkte jag att jag är alldeles för gammal, är jag beredd att ta emot 275 kvadratmeter på tre våningar?

70-åriga Lundberg säger att människor i hennes ålder brukar flytta till mindre lägenheter, inte till större.

– Jag har flera gånger tänkt på talesättet "var försiktig med vad du önskar dig, för det kan hända att du får det".

Försiktigheten väljer hon ändå att lägga åt sidan. Enligt sig själv har hon inte brukat vara försiktig av sig tidigare i livet heller.

– Varför ska jag tänka på hur det slutar, när jag kan tänka på hur det är nu. Jag ville verkligen det här själv.

Samtidigt funderar hon på sin karriär och hur länge hon ännu ska skriva.

– Åldern börjar komma emot och det är pinsamt med författare som inte förstår att sluta i tid. Därför har jag bråttom.

Trivs överallt i huset

Golvet knarrar under våra fötter när Ulla-Lena Lundberg visar mig runt i representationsvåningen.

– Jag tycker om rymden och luften i huset. Allt är splitternytt renoverat och det är nya och rena ytor. Det är så vackert!

I det lilla rummet intill biblioteket väntar takkronan på att bli kopplad och möblerna är på restaurering. Det möblemanget och bokhyllorna i biblioteket är de enda möblerna som kommer med huset, resten ska invånaren ha med själv.

*"Jag tycker om rymden
och luften i huset.
Allt är splitternytt
renoverat och det är
nya och rena ytor. Det
är så vackert!"*

I sommar förväntar sig Ulla-Lena Lundberg talrika besök av vänner och släktingar – många är nyfikna på hennes nya hem.

– Jag flyttade från 75 kvadratmeter till 275 och många har undrat om huset inte känns ödsligt, men inte alls! Jag sitter gärna i biblioteket men trivs bra överallt, berättar Lundberg.

Nu hoppas hon på att snart vara färdig med inredningen. Hon har bland annat fått hjälp av kusiner som bevakar nätsajter. I salongen har den vackra kakelugnen redan fått sällskap av en möbelgrupp i gustaviansk stil som rimmar bra med husets ursprung.

Husets drygt 250-åriga historia leder också till att många är nyfikna på Diktarhuset.

– Jag var lite oförberedd på intresset, alla vill se huset. Det finns en massa vackra hem överallt, men det är nåt speciellt över Diktarhuset.

Trots att hon är otroligt glad över sitt nya hem erkänner Lundberg att det också känns förpliktande att bo i det anrika huset.

– Många tror att det här är en kulturinstitution, men jag är inte någon festfixare eller utställningsintendent. Men ett litteraturens hus tycker jag att det ska vara.

Längtar efter skrivtid

Flytten till Diktarhuset och Borgå blev en återflytt för Ulla-Lena Lundberg. De senaste åren har hon bott i Mariehamn, men före det bodde hon länge i en lägenhet i Borgå.

– Det var som att komma hem att få flytta in här, berättar hon.

Enligt henne var en del överraskade över att hon så snabbt ville flytta bort från Mariehamn. Dels handlade det om praktiska orsaker i och med att resan till fastlandet kändes krånglig, men den största orsaken

Det finns många vackra detaljer i det över 250 år gamla stenhuset.

var att det sociala livet på Åland åt upp för mycket av skrivtiden.

– Det var en ständig konflikt. Jag hade svårt att få sammanhängande arbetstid i Mariehamn, också för att resorna till fastlandet tog så mycket tid.

Just skrivandet är något Lundberg allra helst vill ägna sig åt, men under de första månaderna i Diktarhemmet har hon inte haft någon tid över för det. Kalendern är redan så gott som fylld av program, men hon hoppas senast i november få tid att sätta sig vid skrivbordet på tredje våningen och blicka ut över ån.

– Många författare åker bort för att skriva, men jag har allt mitt material hemma.

Hon beskriver det som att hon gärna vill kunna sänka ner sig i sitt skrivande. Då fungerar det inte om hon hela tiden blir uppryckt – antingen av sociala eller av andra förpliktelser.

– Jag har ett starkt behov av att gå in i mig själv. Tredje våningen här på Diktarhemmet kan kanske fungera som ett elfenbenstorn, säger Lundberg med ett skratt.

Att hitta skrivtid handlar ändå om ett allvar och ett behov som ibland är omöjligt att tillfredsställa.

– Det är lätt att plöttra bort sig. Man tänker att först gör jag det, sen det och sen det. Och *sen* kan jag kanske skriva. Det är ett motstånd mot att göra det man helst vill göra.

Hon brukar inte tala om sina kommande projekt desto mer, men avslöjar att hon har en roman hon vill skriva och kanske ett diktverk.

– Jag har nya saker jag inte gjort förut och ser fram mot att ta mig an dem. ●

"Många tror att det här är en kulturinstitution, men jag är inte någon festfixare eller utställningsintendent. Men ett litteraturens hus tycker jag att det ska vara."

Interiören sedd från entrén i Diktarhemmet.

En fristad för litteraturen

Diktarhemmet i Borgå har bebotts av finlandssvenska författare i snart hundra år. Huset är från 1700-talet, men det var 1921 som det donerades av Holger och Mathilda Schildt till Finlands svenska författareförening som hade grundats två år tidigare.

Text: Henrika Tandefelt

Diktarhemmet har genomgått flera både stora och dyra renoveringar, den senaste ägde rum 2017. År 1923 beklagade sig arkitekten Gustaf Strengell över "det gamla husets över allrimlig förmodan usla skick", men med donationer kunde byggnaden renoveras och inredas.

ÅR 1921 VAR REPUBLIKEN Finland ung och beredningen av lagar som skulle definiera de finska och svenska språkgruppernas positioner och rättigheter pågick. Diktarhemmet uppkom i denna tid av förhandling och kamp kring språken i Finland. Tidens konflikter påverkade sannolikt **Holger Schildts** beslut att stödja den nya svenska författarföreningen och den svenska litteraturen i landet genom denna donation. Det här tog Finlands svenska författareförening också fasta på när de lät trycka ett särskilt brev, sannolikt 1923, för att tacka dem som bidragit med donationer till Diktarhemmet i form av penningmedel, byggmaterial, möbler och andra föremål. Högstämmt beskrev de platsen som en "fast borg", som skulle bli en förvaltare av den svenska litteraturens stora forntid och "en fristad för dess nutid".

Andra orsaker till Schildts donation var kanske en önskan att skapa något bestående och få ikläda sig den klassiska

rollen som kulturmecenat. De många donationerna som flöt in för renovering och inredning av Diktarhemmet vittnar om en tid då det var självklart att affärseliten skulle stödja kulturen. Att rusta upp Diktarhemmet krävde stora resurser. "Ansätt alla rika vänner och försök förmå dem att skänka medlen till reparationerna", skrev Runar Schildt 1921 i ett brev till **Emil Zilliacus** som var medlem av författareföreningens styrelse. Holger Schildt bidrog själv med en stor summa pengar som en grundplåt.

Av stor vikt var den svenske förläggaren **Tor Bonniers** donation på 75 000 mark. Det motsvarar ungefär 24 000 euro i dag, och var då en stor summa. Finlands svenska författareförening fick stöd från Sverige också senare, bland annat efter krigens samt 1959 då *Svenska Dagbladet* gjorde en insamling för Diktarhemmet bland sina läsare.

Den första författaren kunde flytta in i det renoverade huset 1923. Det var

diktaren **Hjalmar Procopé**, som följande år gav ut samlingen *Diktarhemmet*. Åtta författare har sedan dess bott i huset – alla med olika temperament och relation till platsen. **Jarl Hemmer** inredde på 1930-talet ett arbetsrum åt sig på en gammal stallvind för att kunna skriva, och beklagade sig över den borgerliga hemkultur som husets inredning andades. **Rabbe** och **Aina Enckell** lät på 1960-talet inreda en ateljé, som planerades av arkitekten **Hilding Ekelund**, där de båda kunde måla. Något krav på att författaren uttryckligen ska skriva dikt har aldrig funnits. Diktarhemmets författare har skrivit lyrik, dramatik, noveller och romaner. Några, som **Rolf Lagerborg** och **Lars Huldén**, skrev också vetenskapligt och populärvetenskapligt.

Kvinnor i Diktarhemmet

Det har skrivits att **Ulla-Lena Lundberg**, som flyttade in i Diktarhemmet i början av 2018, är den första kvinnan som flyttat in, men så är det naturligtvis inte. Under de gångna årtiondena har huset på kyrkbacken i Borgå bebotts av flera kvinnor – av författarnas fruar och döttrar. Den älderstigne Rolf Lagerborg bodde i

Diktarhemmet med sin dotter **Helena**. När Rabbe Enckell och konstnärshustrun Aina 1960 flyttade in i huset skojade författareföreningens ordförande **J. O. Tallqvist** i ett tal att man med valet av Rabbe hade gjort en "dubbel investering" och när **Lars Huldén** 1973 flyttade in i Diktarhemmet med två söner och hustrun Bojen, fick huset i **Bojen Huldén** en engagerad och kunnig administratör. Under de följande tjugo åren tog hon hand om Diktarhemmet och hade överblick över byggnadens renovering och förvaltning samtidigt som hon såg till att gästboken fylldes med anteckningar om livets gång i hemmet.

Även om Ulla-Lena Lundberg inte är den första kvinnan i Diktarhemmets historia är hon den första kvinnliga författaren som utsetts att bo i hemmet, vilket självfallet är av betydelse. I dag är de facto över hälften av medlemmarna i Finlands svenska författareförening kvinnor.

År 2001 donerade Finlands svenska författareförening Diktarhemmet till Svenska litteratursällskapet. Föreningen hade då ägt hemmet i åttio år och genomfört många stora och kostsamma renoveringar. I dag har författareföreningen

"Jarl Hemmer inredde på 1930-talet ett arbetsrum åt sig på en gammal stallvind för att kunna skriva, och beklagade sig över den borgerliga hemkultur som husets inredning andades."

flera arbetslägenheter som författare får förfoga över under en begränsad tidsperiod – främst i Helsingfors men också i Vasa och dessutom Villa Biaudet i Lovisa. Sedan 2010-talet har föreningen också investerat i några seniorboenden i Helsingfors, Esbo, Pargas och Vasa. Under SLS förvaltning av Diktarhemmet har det fortsatt att vara ett hem för en författare och en kulturinstitution. ●

Henrika Tandefelt är tf. lektor i historia vid Helsingfors universitet och skriver, tillsammans med Stefan Nygård, en bok om Finlands svenska författareförening som utkommer 2019.

Rolf Lagerborg i Diktarhemmet i slutet av 1950-talet. Till höger bland annat föreningens dåvarande ordförande J. O. Tallqvist och Lagerborgs dotter Helena. SLS/Finlands svenska författareförenings arkiv.

Skalden Bertel Gripenberg i Diktarhemmets dörr 1930. Foto: Bernhard Åström. SLS/Veterinär Bernhard Åströms glasplåtsamling.

Digert detektiv- arbete ledde till Björlingbiografi

Att skriva en biografi om en annan människa är nästan som att vara privatdetektiv. Fredrik Hertzberg har i flera år forskat i Gunnar Björlings liv och produktion, och i vår utkom den första biografin om den modernistiske författaren.

Text: Michaela von Kügelgen

FREDRIK HERTZBERGS intresse för **Gunnar Björling** föddes redan i gymnasiet. Han läste Björling och de övriga modernisterna och föll för den levande stilen. Då fanns ändå ingen tanke om att fördjupa sig mer i Björlings liv. Men 1987 hade det gått 100 år sedan Björlings födelse och Hertzberg studerade då litteraturvetenskap vid Åbo Akademi.

– I finländska och svenska tidningar frågade man sig var biografin över Björling dröjde. Ingen forskade i Björling just då och bland andra min dåvarande flickvän, nuvarande fru, **Tove** sa att "här skulle du ha bra forskning".

Hertzberg berättar att han skrev sin avhandling pro gradu om Björling och hans författarskap, men att han inte då kunde ana hur långt förhållandet mellan modernisten och honom skulle bli. Björling har följt med under så gott som hela Hertzbergs yrkesliv, bland annat till USA där han bedrev doktorandstudier under 1990-talet.

– Jag sysslade med poetik och tänkte ofta "vad bra Björling passar in i det här sammanhanget". Men ingen i USA hade hört om honom, och hans existens blev ett stående skämt där.

Som en privatdetektiv

Idén till biografin "*Mitt språk är ej i orden*". **Gunnar Björlings liv och verk** föddes ändå först under hösten 2010. Då hade Hertzberg jobbat på SLS i nio år med *Biogra-*

Gunnar Björling i Brunnsparken, där han bodde största delen av sitt liv. I bakgrunden Sveaborg. Foto: Ebbe Linde. SLS/Oscar och Heidi Parlands arkiv.

fiskt lexikon för Finland. Enligt honom blev den nya miljön och de långa diskussionerna med lexikonets huvudredaktör **Henrik Knif** en avgörande knuff mot att skriva en biografi om Björling.

– Den biografiska metoden stod lågt i kurs när jag studerade litteraturvetenskap, men hela mitt tänkesätt ändrades under tiden på SLS.

De första biografierna över finlandssvenska moderister kom redan efter andra världskriget, men en biografi om Gunnar Björling har låtit vänta på sig. En orsak till det här kan vara att Björling själv inte var så intresserad av en biografi.

– Han ville inte att alla skulle prata om honom. Han vara ganska privat och förtegen, säger Hertzberg.

När han inledde arbetet visste han inte heller så mycket om Björling som människa. Tidigare hade fokus alltid legat på produktionen, inte på mannen bakom orden.

Forskningen inför biografin liknade inte heller något han gjort tidigare. Sedan 2010 har Hertzberg gjort otaliga intervjuer, grävt i arkiv, suttit på bibliotek och bett om hjälp av experter inom olika områden för att komma åt så mycket material som möjligt.

– Förr hade jag mest suttit och arbetat för mig själv, men så kan man inte fungera när man skriver en biografi. Det är lite som att vara privatdetektiv, man är tvungen att ha kontakt med ett stort antal människor, vilket är stimulerande.

"Förr hade jag mest suttit och arbetat för mig själv, men så kan man inte fungera när man skriver en biografi. Det är lite som att vara privatdetektiv, man är tvungen att ha kontakt med ett stort antal människor, vilket är stimulerande."

Nya rön

Den snabba tekniska utvecklingen sedan 2010 har hjälpt mycket i processen och underlättat arbetet.

– Om jag hade börjat skriva biografin för 20 år sedan skulle det ha varit betydligt svårare, säger Fredrik Hertzberg.

Hans viktigaste redskap har varit en helt vanlig smarttelefon.

– Jag har 10 000 bilder på manuskript på mobilen. Att fota med den har varit en förutsättning för att hantera det här stora materialet.

Också Hertzbergs egen metod utvecklades med tiden. I början hade han ibland svårt att tyda handstilar och gjorde feltranskriberingar – men om han läste samma text några år senare kunde han genast avläsa vad som stod där.

Omfattningen av projektet blev ändå en sorts överraskning.

– Ibland kändes det som om jag var utkastad på ett stort hav i en liten jolle och såg inte land. Då var det bara att börja ro. Som tur är inser man inte hur omfattande ett projekt är innan man börjar.

Han liknar sitt arbete vid en journalists i och med att han fått tag på material som ingen annan tidigare fått ta del av.

– Jag blev överraskad över att jag lyckades ta reda på att det fanns Björlingbrev som ingen tidigare läst.

Det dök också upp information om Björling som Hertzberg inte hade någon aning om.

– Björlings släkt flyttade från Sverige till Finland på grund av ett mord.

Det stora materialet har både överraskat och gett nya insikter.

– En människas liv innehåller så mycket. Det är omöjligt att få med mer än bara en liten del i en biografi, säger Hertzberg. ●

Rösterna bakom insamlings- materialen

SLS insamlingsprojekt Platser i förändring tar pulsen på 2010-talets Helsingfors. Kaisa Castrén deltar för första gången som informant i en insamling och ser fram emot att vara en del av materialet om livet i Helsingfors nya stadsdelar.

Text: Sara Rönqvist

JAG TRÄFFAR KAISA CASTRÉN en vårdag i april ute på Busholmen där hon bor. Hon deltar som informant i SLS arkivs tvååriga insamlingsprojekt *Platser i förändring*, som har dragit i gång i vår. I insamlingen intervjuas invånare i Helsingfors nya stadsdelar Arabiastranden, Fiskehamnen och Busholmen. De får svara på frågor om hur de förhåller sig till sina stadsdelar, till exempel när det gäller service, trafik och rutter, platskänsla och gemenskaper. Den här insamlingen är en uppföljning av SLS tidigare dokumentation som har gjorts av industri- och stadssamhället.

– Stadskultur har alltid intresserat mig så det blir intressant att se vad den här insamlingen bidrar med för resultat, säger Castrén.

Från ortsmiddelare till informanter

Kaisa Castrén deltar för första gången som informant i SLS arkivs insamling, även om hon redan flera gånger har tänkt sätta sig ner och svara på en frågelista.

– Det är både intressant och trevligt att via ett sådant här material få inblick i en viss tid och kultur, både nu men också

Kaisa Castrén (f. 1987) arbetar som project manager på det nordiska språkföretaget Semantix. Hon talar flytande svenska men ser sig inte som tvåspråkig. Hon har tidigare arbetat i redaktionen för Zacharias Topelius Skrifter på SLS. I framtiden vill hon gärna arbeta nordiskt.

för någon att läsa om tjugo år. Därtill förstår jag vikten av att det finns enhetliga insamlingsmaterial att tillgå för studerande och forskare, säger Castrén.

I sin pro gradu-avhandling (2012) om receptiv tvåspråkighet använde hon nämligen ett färdigt insamlat material. Och fastän hon själv inte har planer på att forska vidare tycker hon fortfarande att det är intressant att ta del av vilken forskning som görs och med vilket material.

– Jag brukar emellanåt gå in på universitetsportalen E-thesis och kolla vad som har publicerats och det bästa är alltid om det finns utdrag ur informanternas intervjuer, säger hon.

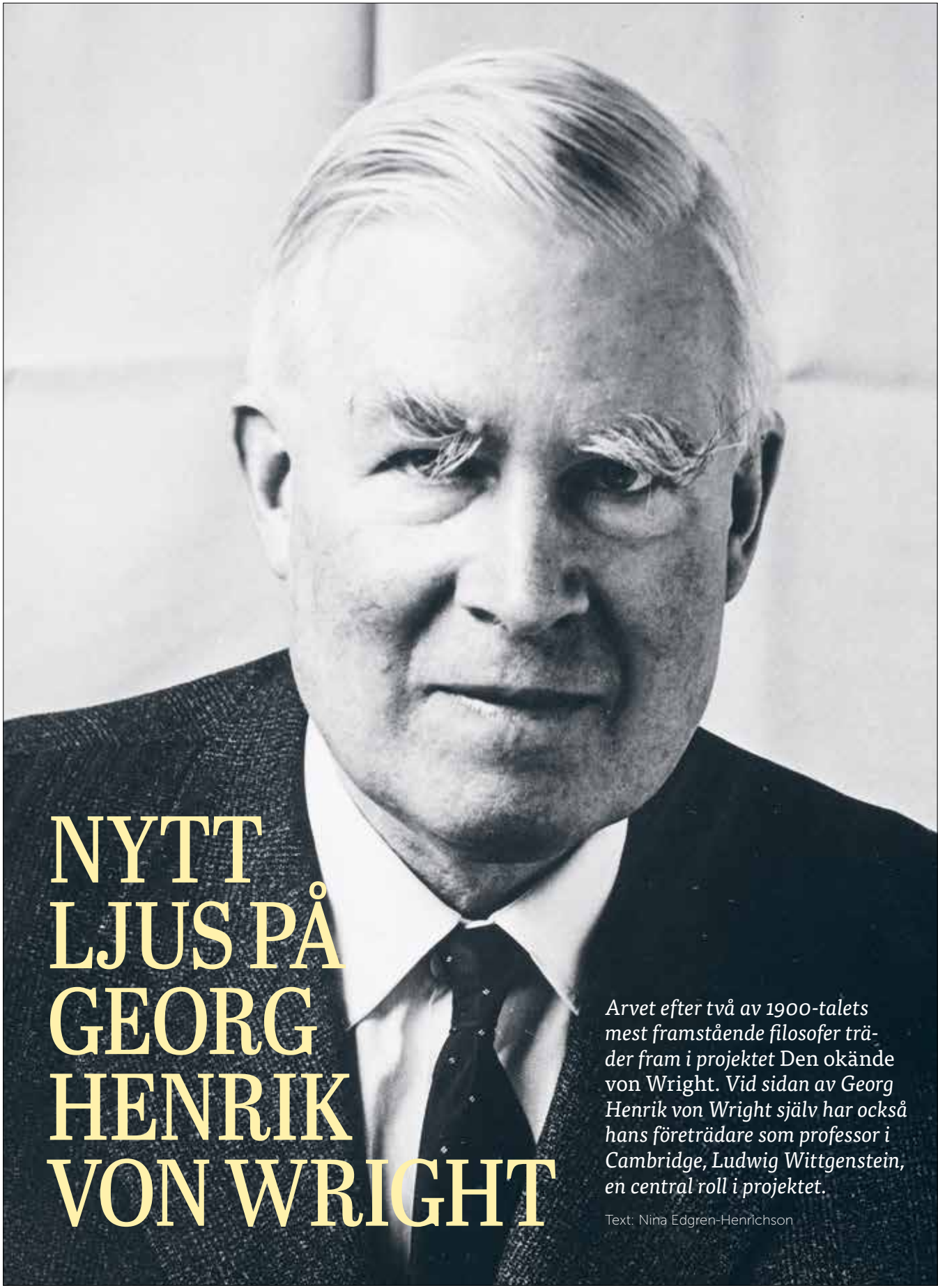
Traditions- och språkinsamlingen på SLS arkiv har långa anor och kontakten till de s.k. ortsmiddelarna och sagesmännen har varit central i verksamheten från 1930-talet och framåt. Kontakten var

ofta förtrolig och både meddelarna och forskarna kunde få nya insikter om sig själva och sin kultur genom att delta i dokumentationsarbetet. Även om dagens informanter och frågelistsvarare kanske inte hyser samma hängivenhet för den traditions- och språkinsamling som görs framhåller Castrén ändå att hon tycker att det är viktigt att minneskultur bevaras och återberättas av kommande generationer.

– Att kunna bidra med sina upplevelser och erfarenheter för ett materials utformning skapar mervärde och sedan går det förstås inte heller att förneka att det är trevligt att tala om sig själv, säger Castrén. ●

Sara Rönqvist är arkivarie på SLS.

*Mer information om projektet *Platser i förändring* finns på sls.fi.*

A black and white portrait of Georg Henrik von Wright, an elderly man with light-colored hair, wearing a dark suit, white shirt, and dark tie. He is looking directly at the camera with a slight smile.

NYTT LJUS PÅ GEORG HENRIK VON WRIGHT

Arvet efter två av 1900-talets mest framstående filosofer träder fram i projektet Den okände von Wright. Vid sidan av Georg Henrik von Wright själv har också hans företrädare som professor i Cambridge, Ludwig Wittgenstein, en central roll i projektet.

Text: Nina Edgren-Henrichson

I FILOSOFERNAS KORRIDOR på Helsingfors universitet finns **Georg Henrik von Wrights** efterlämnade papper prydligt sorterade i ett av rummen. Hans skriftliga kvarlåtenskap finns samlad i det som kallas von Wright- och Wittgenstein-arkivet. Det här materialet ligger till grund för utgivnings- och forskningsprojektet *Den okände von Wright*, som SLS finansierar.

– För universitetet och filosofin har projektet den betydelsen att vi gör ett material tillgängligt och hoppas öppna det för andra forskningsfrågor än de som von Wright själv och vi här har kunnat ställa. Den tvärvetenskapliga komponenten är viktig för arkivets framtid.

Det säger föreståndaren för arkivet, universitetslektorn i filosofi **Thomas Wallgren**, som leder projektet. Arkivet, som Georg Henrik von Wright donerade till Helsingfors universitet, har hittills främst använts av filosofer, men genom projektet *Den okände von Wright* ska framför allt den unge von Wrights produktion bli tillgänglig digitalt också för andra forskare och för den breda allmänheten.

Hur formades von Wright?

Den kände Georg Henrik von Wright (1916–2003) är filosofen och professorn som först efterträdde den österrikiske filosofen **Ludwig Wittgenstein** som professor i Cambridge och sedan återvände till Finland som professor vid Helsingfors universitet. Det är han som med sitt samhällsengagemang och böcker som *Humanismen som livshållning* och *Vetenskapen och förnuftet* bidrog till samhällsdebatten på 1970-, 1980- och 1990-talen. Och det är han som är en av Finlands genom tiderna internationellt mest namnkunniga vetenskapare.

Projektet *Den okände von Wright* vill lyfta fram sidor av von Wright som inte är så kända.

– Vi tror att om vi uppmärksammar hur von Wright formas – han blir ju vuxen redan före andra världskriget – av de intellektuella och kulturella impulser som han tar emot som mycket ung, så kommer vi att se och förstå vår egen historia mycket bättre.

– Hur formades han till exempel av förhållandet till den finlandssvenska liberalismen före kriget och dess relationer till nazismen? Vi hade en klugenhet som efteråt känns väldigt märklig, när många bildade finländare blev nazistanstuckna och andra inte. Hur påverkade den erfarenheten von Wrights senare liv?

**"Vi vill också lyfta fram den samhälls-
tillvända, politiska aspekten av
Georg Henriks liv och verk, inte som
en isolerad utan tvärtom integrerad
del av hans liv."**

Universitetslektorn Thomas Wallgren leder utgivnings- och forskningsprojektet *Den okände von Wright*, som ska analysera och göra materialet i von Wright- och Wittgenstein-arkivet tillgängligt.

"Allt som von Wright har skrivit och sagt om Wittgenstein är av stor betydelse för västerlandets självförståelse och kommer att vara det i hundratals eller tusentals år om allt går bra."

Läraren och vännen Eino Kaila

En av dem som formade von Wright var hans lärare **Eino Kaila**. Relationen lärare–elev omvandlades småningom till en stark vänskap mellan jämbördiga kolleger. Den här relationen kan följas i den korrespondens som von Wright och Kaila förde från slutet av 1930-talet fram till Kailas död 1958. Ett av delprojekten i *Den okände von Wright* är att ge ut hela korrespondensen i en digital, kommenterad utgåva.

– Före andra världskriget formas von Wright av sin lärare Eino Kailas upptagenhet med Wienkretsen, som kämpade för en vetenskaplig världsåskådning, och samtidigt formas von Wright av sitt umgänge med Wittgenstein, som var Wienkretsens största kritiker.

Wallgren konstaterar att korrespondensen, som Kaila och von Wright förde helt på svenska, ger en inblick både i hur von Wright utvecklades som filosof och hur han såg på sin samtid. Brevskrivarna tar upp frågor om fascismen och nazismen, om teknik och vetenskap kontra estetiska och konstnärliga ideal. Dessutom har korrespondensen ett stort vetenskaps- och universitetshistoriskt värde.

– Vänskapen mellan den äldre Kaila och den unge von Wright har också en *human interest*-faktor som är ganska stor.

Kulturskribenten och essäisten von Wright

I två andra delprojekt lyfts kulturskribenten och essäisten fram. I sin ungdom medverkade von Wright i flera finlandssvenska kulturtidskrifter, men artiklarna är svårtillgängliga i dag. Inom ett av delprojekten publiceras artiklarna på nytt digitalt samtidigt som de kommenteras och analyseras.

– Vi vill lyfta fram det här av två skäl. För det första förekommer det nidskrifter om von Wright där han anses ha skelett i garderoben, att han själv ska ha varit nazistanstucken och ha haft förkastliga åsikter om **Hitler**, nazismen och Tysklandssamarbetet. Jag tror att historien blir mindre dramatisk än folk hoppas eller är rädda för, men det viktiga är att veta vad det finns, ta fram materialet och skapa möjlighet att diskutera dels betydelsen av det här materialet för förståelsen av von Wright, dels också för att förstå hur ett liberalt samhälle umgås med totalitära tendenser.

– Vi vill också lyfta fram den samhällstillvända, politiska aspekten av Georg Henriks liv och verk, inte som en isolerad utan tvärtom integrerad del av hans liv.

Ett annat delprojekt studerar von Wrights essäistik och hur andra finlandssvenska essäister, framför allt **Johannes Salminen**, påverkades av den.

– Tanken är att diskutera den finlandssvenska essäistiska traditionen och von Wrights betydelse för den.

Texter om Wittgenstein

Det internationellt sett intressantaste delprojektet i *Den okände von Wright* kallar projektgruppen Wittgenstein II. Georg Henrik von Wright gav själv ut en bok på engelska om Wittgenstein. Men han skrev också på svenska om denne sin vän och företrädare på professorsstolen i Cambridge. Wallgren karaktäriserar Wittgenstein som en av de viktigaste 1900-talsfilosoferna.

– Allt som von Wright har skrivit och sagt om Wittgenstein är av stor betydelse för västerlandets självförståelse och kommer att vara det i hundratals eller tusentals år, om allt går bra. Det finns mycket

"Det är kanske projektets största förhoppning att vi genom att se på von Wright ska se att hans betydelse, kanske till och med hans storhet, bottnar i att han kom från en kultur och levde ett liv där vetenskap, konst och estetik, politik och samhälle, engagemang och betraktelse inte står isolerade från varandra."

om Wittgenstein i brev, manuskript och föreläsningsanteckningar, som inte är tillgängliga. Vi vill först göra materialet tillgängligt på svenska, men det här delprojektet syftar mer än de andra delprojekten till en fortsättning även internationellt.

Ett förpliktande arv

Anledningen till att det finns så mycket material om Wittgenstein i von Wrights efterlämnade papper är inte bara att han forskade, skrev och undervisade om Wittgenstein. von Wright var nämligen en av de tre filosofer som Wittgenstein utsåg till förvaltare av sitt litterära arv – de två andra var **Rush Rhees** och **Elizabeth Anscombe**, Wittgensteinelever även de.

– Det fanns ett testamente av Wittgenstein, som överraskade alla inklusive von Wright, Anscombe och Rhees, där det stod att han ger de tre eleverna i uppdrag att ge ut det som han skrivit "as they see fit", berättar Wallgren.

– von Wright var väl den mest omsorgsfulla människan i det här gänget, och bemödade sig att samla Wittgensteins skrifter och säkerställa att de bevaras för forskningen.

von Wright kontaktade forskare på olika håll i världen och Wittgensteins släktingar i Wien för att leta upp och samla in material. Originalmaterialet överlät han till Wren Library vid Trinity College i Cambridge, utom en del som på andra vägar hamnat i Wien. Dessutom lät han göra mikrofilmskopior av allt; en uppsättning behöll han på Helsingfors universitet och en skickade han till Cornell University i New York.

– Det var en fruktansvärt viktigt insats. Utan Georg Henrik skulle detta material aldrig ha samlats ihop

och det skulle vara vind för våg skingrat kring jorden, säger Wallgren.

Ett helgjutet liv

Förutom att projektet konkret ska leda till både digitala utgåvor med material av von Wright och analyser av von Wrights insatser som kulturskribent, essäist och Wittgensteinforskare, pekar Thomas Wallgren på ytterligare ett mål med *Den okände von Wright*:

– Det gemensamma för alla delprojekt är att visa på betydelsen för vår tid av en kultur där den enskilda människan och kulturlivet inte delas upp i fallor som inte har med varandra att göra.

– Det är kanske projektets största förhoppning att vi genom att se på von Wright ska se att hans betydelse, kanske till och med hans storhet, bottnar i att han kom från en kultur och levde ett liv där vetenskap, konst och estetik, politik och samhälle, engagemang och betraktelse inte var isolerade från varandra. Han är mycket utpräglad en människa som lever ett liv där de här olika kulturkrafterna samtidigt alla är närvarande och påverkar varandra. Också hans mest specialiserade arbeten i filosofi står hela tiden i kontakt med hans syn på samhälle, konst och existentiella livsfrågor. ●

Nina Edgren-Henrichson är projektchef vid SLS.

Forskarna i projektet är docent Thomas Wallgren (projektledare), FD Yrsa Neuman, FD Stefan Nygård, FD Kim Solin och FD Bernt Österman. Projektet pågår från 2017 till 2019.

Expert på integration i Svenskfinland

Linda Bäckman forskar i integration på finlandssvenska orter. Hon vill bland annat undersöka hur vårt samhälle förändras av integration. Hennes forskning finansieras av SLS.

Som SLS-forskare vid Åbo Akademi kommer språkforskaren Linda Bäckman att undersöka integration i Raseborg, Pargas och Närpes.

Text: Michaela von Kügelgen

– **JAG ÄR INTRESSERAD AV** hur integration definieras och uppfattas av dem som flyttat till finlandssvenska orter och av dem som bor där, berättar språkforskare och filosofie doktor **Linda Bäckman**.

Hon kommer att undersöka integration på tre orter i Svenskfinland – Raseborg, Pargas och Närpes. I studien vill Bäckman också ta reda på hur finländarna upplevt integrationen.

– Jag vill veta hur samhället förändras via integration och vad det är man integreras till, det vill säga hur "Svenskfinland" definieras i intervjuerättelser.

Under den ettåriga postdoktorala befattningen som finansieras av SLS ser hon på integration ur ett superdiversitetsperspektiv.

– Det handlar om att se på många olika faktorer och deras samverkan.

I integrationsfrågor innebär det att man breddar perspektivet från nationa-

litet och etnicitet till att se på till exempel kön, ålder eller utbildningsbakgrund. Det kan också handla om av vilka orsaker man kommit till landet – är det på grund av jobb, studier, kärlek eller flykt – och hur det här påverkar integrationsprocessen.

Vad är misslyckad integration?

Själv har Linda Bäckman länge varit intresserad av integrationsfrågor. Hon påpekar att det inte är något nytt forskningsområde, däremot är det ständigt aktuellt.

– Vad är misslyckad eller lyckad integration? Vad menar man med det?

Bäckman hoppas framför allt att det ska komma fram synpunkter som inte är kända sedan tidigare.

– Integration handlar om mellanmänskliga relationer. Hur ser det ut på de olika orterna? Vilka förväntningar

sätts på de människor som flyttar hit? Det vill jag ta reda på.

Överlag önskar hon att integration skulle diskuteras på ett bredare plan i Finland. Fokus ligger alltför ofta på hur bra människor lyckas ta sig in i arbetslivet samt på diskussioner om "finländska värderingar".

Linda Bäckman är tacksam över den ettåriga postdoktorala befattningen som SLS-forskare vid Åbo Akademi och säger att arbetet kommer att bli intressant.

– Frågor om integration hänger ihop med många andra frågor i samhället. Det kan vara allt från invandringspolitik till lokalpolitik. ●

SLS-forskare är anställda vid universitet och finansieras av SLS. De bedriver forskning inom humaniora och samhällsvetenskaper. Forskningsbefattningarna utlyses på beslut av SLS vetenskapliga nämnder.

The background of the entire page is a photograph of a document with handwritten text in cursive. The text is written on lined paper. In the upper right corner, there is a blue and silver medal with a red ribbon. The handwritten text includes "min" Lennards-saga", "Alma Skogs-", "förhoppning", and "Jodan".

FRÅN FÖRFATTARARKIV TILL UNGDOMSDANSER

ARKIVDONATIONER 2017

Under fjolåret fick SLS arkiv ta emot 170 hyllmeter fysiskt arkivmaterial och det elektroniska materialet i arkivet ökade med 1,19 terabyte. Det innebär över trettio nya arkiv, tillägg till närmare femtio existerande arkiv och samlingar samt ett tjugotal insamlingar. På SLS är vi tacksamma över förtroendet att förvalta detta kulturarv.

Alma Skog i Vasa engagerade sig i motståndsrörelsen vid sekelskiftet och arbetade för kvinnors rättigheter. Hennes arkiv innehåller bland annat en levnadssaga. Som bilaga till den skrev hon ner sin "oförtjänta meritförteckning" och en förteckning över medaljer, hedersgåvor och telegram samt erhållna hederstilar. Foto: Gösta Florman, Stockholm. SLS/Alma Skogs arkiv. Foto av meritförteckning och medaljer: Kai Martonen.

BLAND DE NYINKOMNA ARKIVEN finns både större och mindre materialhelheter, vilket på ett bra sätt exemplifierar bredden i det material som finns i SLS arkiv. Bland nytillskotten finns allt från författararkiv och skärgårdsbilder till lantbrukarliv och ungdomsdanser. Samlingarna ordnas och förtecknas och öppnas där efter för allmänheten. Arkiven är fritt tillgängliga, men för författararkiven krävs tillstånd av författaren.

Christer Kihlmans arkiv

Ett av de större arkiv som SLS tog emot förra året är författaren **Christer Kihlmans** (f. 1930) arkiv. Kihlman har även varit verksam som litteraturkritiker och samhällsdebattör. Till hans mest kända verk hör *Se upp, Salige* (1960), *Den blå modern* (1963), *Människan som skalv* (1971) och *Dyre Prins* (1975). Kihlmans romaner har översatts till ett flertal språk och belönats med bland annat Svenska Akademiens Finlandspris 1976 och 2008, och Tollanderska priset 1988.

I Christer Kihlmans arkiv finns korrespondens, manuskript, artiklar, intervjuer, anteckningar, personliga handlingar samt fotografier och urklipp.

I samband med arkivdonationen gjorde SLS bibliotek i samarbete med Kihlman upp en förteckning över hans boksamling. Förteckningen belyser hans kontaktnät och litterära influenser, och böckernas proveniens har dokumenterats via ex libris, dedikationer och andra inskrifter.

Hannele Mikaela Taivassalos arkiv

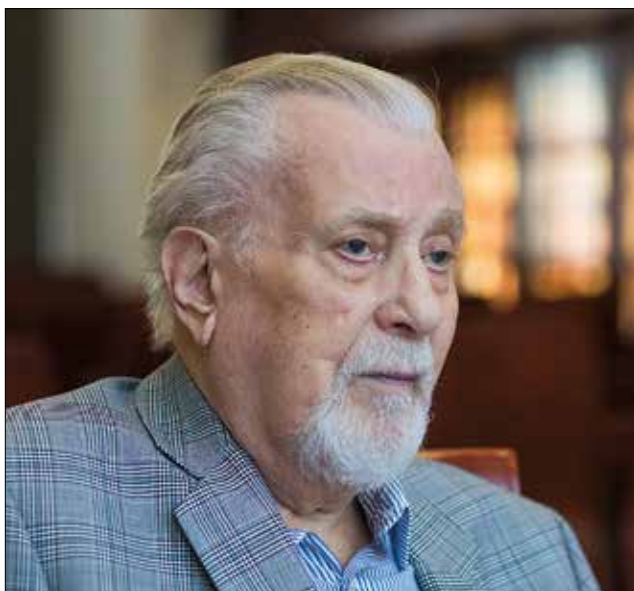
SLS bestånd av författararkiv utökades också med donationen av **Hannele Mikaela Taivassalos** arkiv.

Hannele Mikaela Taivassalo (f. 1974) har en mångsidig litterär bakgrund och har skrivit romaner, noveller, sagor, antologier och dramatik. Hon är grundande medlem av den fria teatergruppen Skunkteatern 1997. År 2008 erhöll hon Runebergspriset och Svenska litteratursällskapets pris för sin roman *Fem Knivar hade Andrej Krapl* (2007).

Hannele Mikaela Taivassalos arkiv, med material från tiden 1996–2016, består till största delen av manuskript och urklipp. Här finns också en del handlingar rörande Skunkteatern och Studentteatern.

Författaren Christer Kihlmans arkiv och en förteckning över hans bibliotek finns nu vid SLS arkiv.

I författaren Hannele Mikaela Taivassalos arkiv finns bland annat handlingar om hennes teaterverksamhet.

Kärleksbrev och brev till okända soldater

Brev och dagböcker speglar människors liv, tankar och upplevelser på mångskiftande sätt. Ifjol fick SLS arkiv ta emot två små sinsemellan mycket olika brevsamlingar.

Den första samlingen innehåller ca fyrtio brev från sjömannen **Sem Hult** (1888–1929) till fästmön **Elin Maria Löfman** (1884–1966) under deras förlovningsperiod i början av 1900-talet. Löfman var då anställd som piga på Gumböle gård i Esbo och Hult har skickat brev till henne från olika hamnar bland annat i Sverige, Danmark, Tyskland, Irland och Australien. Paret gifte sig hösten 1909 och i samlingen ingår även deras bröllopsfoto och ett familjeporätt.

Den andra brevsamlingen består av brev till okända soldater vid Hangöfronten sommaren och hösten 1941. De är skrivna av **Gunvor Mårtensson** (1911–2005) och några av hennes arbetskamrater på Stockmanns korrespondentavdelning. I samlingen ingår också svarsbrev från soldaterna. I breven framgår att korrespondenterna förutom uppmuntrande ord även försåg fosterlandsförsvararna med bland annat primusbrännare, tobak, karameller, deckarromaner och ett par vadmalssbyxor.

"Allt för fosterlandet" – Alma Skogs arkiv

En tidigt verksam fosterlandsförsvarare var hovrättsrådinnan Alma Skog (1846–1939) i Vasa. **Alma Skog** arbetade under hela sitt liv aktivt för fosterlandet och Finlands självständighet. Under förryskningsperioden i början av 1900-talet engagerade hon sig i motståndsrörelsen genom att gå med i Kvinnokagalen och var själv med om att smuggla in och distribuera den förbjudna tidskriften *Fria Ord*, som utgavs i Stockholm.

Den svenska kulturen och hembygden låg Skog varmt om hjärtat och hon brann för att aktivera och bilda kvinnorna, för kvinnors rättigheter och kvinnlig rösträtt. I Vasa syns spåren av henne i de otaliga,

Brev från Sem Hult till fästmön Elin Maria Löfman. SLS/Sjömansbrev från Sem Hult.

fortfarande verksamma föreningar, som hon var med och grundade. I många fall var hon också flerårig ordförande för eller styrelsemedlem i föreningarna.

Alma Skogs arkiv innehåller bland annat brev av **Carl Gustaf Mannerheim**, som hon beundrade högt, och författarna **Jakob Tegengren**, **Jarl Hemmer** och **Bertel Gripenberg**. I arkivet ingår också hennes egenhändigt skrivna levnadssaga och "oförtjenta meritförteckning", i vilka hon själv året före sin död sammanfattar sitt liv och verk.

Lantbrukarliv under 50 år

Ett sätt att undersöka samhällsförändringar, är att studera vilka förändringar som skett inom lantbruket under en viss tidsperiod. SLS arkiv fick ifjol ta emot en samling jordbruksanteckningar skrivna under åren 1953–2013. Anteckningsböckerna donerades av lantbrukaren

Max Knapas och beskriver arbetet på gården Nygård i Kvarnby, Pyttis.

De korta anteckningarna ger en inblick i lantbrukarlivet under loppet av femtio år, från 1950-talet in på 2010-talet. Arbetet på gården, väder, anskaffningar, familjehändelser och resor är noggrant upptecknade i de femton anteckningsböcker som nu finns tillgängliga vid arkivet.

Diapositiv med skärgårdsmotiv

Arkivets bildsamlingar utökades under fjolåret bland annat med en stor donation diapositiv tagna av diplomekonom **Alf-Gunnar Kranck** (1926–1990) från Helsingfors.

Kranck var en flitig amatörfotograf som ofta deltog i SLS ortnamnsexpeditioner i skärgården tillsammans med sin fru, professor **Gunilla Harling-Kranck**, som nu donerat samlingen på uppskattningsvis 5 000 diabilder.

Flygbild av holmen Sanden öster om Jurmo från 1981. Foto Alf-Gunnar Kranck. SLS/Alf-Gunnar Krancks fotografisamling.

Bilderna omspanner tiden från 1960-talet till år 1990 och bland motiven märks speciellt vyer från Jurmo, Utö och Kökar samt från olika utlandsresor. Dia-askarna är i de flesta fall försedda med uppgifter om ort och tidpunkt, vilket underlättar identifieringen av platser. Samlingen har också kompletterats med nio familjealbum med drygt 1 000 fotografier från Krancks barn- och ungdomstid i Helsingfors.

Telefonkiosk på Jurmo 1981. Foto Alf-Gunnar Kranck. SLS/Alf-Gunnar Krancks fotografisamling.

Ungdomsdanserna i Österbotten

Under året fick SLS arkiv ta emot det material som kom in i samband med en enkät- och intervjuundersökning om ungdomsdanserna i Österbotten.

Arbetsgruppen **Marianne Nordman, Alice Lillas, Margareta Södergård och Anna-Maria Nordman** startade 2010 ett projekt med avsikt att dokumentera minnen kring ungdomsdansen i Österbotten under 1950–1970-talen. Materialet utmynnade i boken *Och dansen den går: Minnen från den österbottniska ungdomsdansen på 1950-, 1960- och 1970-talen* (2011). Våren 2015 utgavs boken *Dansminnen: Ungdomsdanserna i Österbotten och Västerbotten från 1940-tal till 1970-tal* i samarbete med forskare i Västerbotten.

Arbetsgruppen fortsatte att samla in material, eftersom det fortfarande fanns många som ville dela sina dansminnen. År 2016 utkom en tredje bok, *Det var dans bortom vägen. Österbottningar minns sin ungdom*. Boken innehåller dansminnen från sent 1920-tal till sent 1990-tal. Materialet som nu finns arkiverat i SLS arkiv består av enkätsvar, intervjuer och fotografier.

En förteckning över alla donationer till arkivet finns i SLS årsredovisning på sls.fi. SLS arkiv tackar samtliga donatorer! ●

Artikeln är sammanställd av Pia Uppgård vid SLS arkiv.

Arkivets bestånd av minnesböcker utökades under året. SLS/Minnesböcker.

Karl Arvid Uppgård (1875–1935) med gädda i Korsnäs 1933. Hans dagböcker från fiske- och jaktutfärder i den österbottniska skärgården åren 1930–1934 finns nu i arkivet. SLS/Dag-Bok för Fiskeri och Jaktutfärder.

FRÅGELISTOR, FÄLTINSAMLING OCH NYTILLSKOTT I BOKSAMLINGARNA 2017

Återbruk, frågelista i samarbete med Marthaförbundet om återvinning. Lanserades i december 2016 och pågick till 31.5. Listan besvarades av 120 personer.

Minoritet i minoriteten, frågelista i samarbete med föreningen Kultur för alla inom ramen för projektet *Finland 100 – I Regnbågens färger* om hur det varit att leva som HBTIQ-person i Finland i dag och förr. Frågelistan pågick under ett år och avslutades på sommaren. Den besvarades av 32 personer.

Minnen om kringvandrande försäljare, upprop i samarbete med forskningsprojektet *Kommunicerande konsumtion – kringvandrande försäljare och kulturmöten i Finland 1800–1940*. Uppropet besvarades av 30 personer.

Inofficiella namn i Karleby, fältinsamling i Karleby 7–11.8. Insamlingen resulterade i sju intervjuer om namnskick och användning av namn, ca 170 upptecknade namn.

Intervjuer om mobilitet, erfarenheter av att flytta, om pendlande och om resande, fältarbete tillsammans med studenter från ämnena Nordisk etnologi och Nordisk folkloristik vid Åbo Akademi 18–21.9. Sammanlagt gjordes 28 intervjuer.

En dag i Finland, insamling i samarbete med Svenska Yle och Barnkultur nätverket i Österbotten (BARK). Lördagen den 11.11 dokumenterades genom 350 inlämnade dagböcker.

Mitt landskap, frågelista i samarbete med forskaren Laura Seesmeri vid Åbo universitet (programmet för kulturproduktion och landskapsforskning) och Finska litteratursällskapet. Frågelistan öppnades 16.10.2017 och pågår till 1.6.2018. Resultatet av frågelistan presenteras i höst.

Fotografering i förändring, arkivets frågelista nr 57 tillsammans med Lunds universitets folklivsarkiv och Amatörfotografklubben i Helsingfors. Öppnades i december 2017 och pågår till 31.8. Resultatet av frågelistan presenteras på hösten.

Fältinsamlingsarvodena tilldelades tre studerande och en forskare vid Åbo Akademi: Erika Björkvik för insamling om attityder till och uppfattningar om Larsmodialekt (19 inspelningar med yngre och äldre informanter från norra Larsmo), Markus Söderman för undersökning om vilka språkliga val svenskspråkiga ungdomar gör när de söker information på nätet (18 skärminspelningar med tillhörande enkätsvar), Julia Öhman för insamling av uppfattningar kring havet och skärgården i Kaskö och Närpes (10 intervjuer, fotografier och fältdagbok) samt Andreas Backa för insamling av material om självhushållning i svenska Österbotten inför licentiatavhandling (18 svar på en frågelista, 7 intervjuer, fotografier och fältdagbok).

Finlands svenska folkmusikinstitut dokumenterade en rad folkmusikevenemang under året, bland annat Folkmusik-kryssningen Folklandia, Finlands svenska spelmansförbunds förbundsdag i Åbo, spelmansstämman i Karleby, en folkmusikaften i Kristinestad, program under Lilla spelmansstämman i Kaustby och Folkmusikdagarna i Vasa. Inom projektet *Populärmusik i Svenskfinland* gjordes två intervjuer. Utöver det gjordes fyra intervjuer med arkivbildare, utövare och informanter. Samlingen för folklig musik- och dansövning vid SLS arkiv utökades genom egen insamling och dokumentation med sammanlagt 1 122 fotografier, 17 inspelningar, 71 filmsekvenser och 85 bidrag från den årliga snapsvisetävlingen.

Bibliotekets samlingar ökade genom köp, byten och donationer med 752 böcker och fonogram. Biblioteket katalogiserade böcker fortlöpande under året, vilket resulterade i 1 513 nya poster i databasen. Dessutom dokumenterades två boksamlingar i separata elektroniska kataloger, Christer Kihlman's privata boksamling om 5 988 poster och Diktarhusmet's boksamling i Borgå om 1 456 poster.

PRIS, STIPENDIER OCH UNDERSTÖD

Vid SLS årshögtid den 5 februari 2018 utdelades 309 000 euro i litterära pris.

PRIS

Karl Emil Tollanders pris

Karl Emil Tollanders pris om 40 000 euro och den Tollanderska medaljen tillföll författaren Kjell Westö för romanen *Den svavelgula himlen*, en vemodig och vacker berättelse om generationsklyftor, klasskillnader och samhällsförändring. I centrum står frågan om författarens moraliska ansvar: om kollektiva lögnar som trots alla ansträngningar består och om hur svårt det är att överskrida sin köns- och etnicitetsbestämda horisont. Westö har i sina Helsingforsskildringar utforskat den finländska historien från de borgerliga antihjältarnas perspektiv. Det handlar lika mycket om de drömmar som driver dem som om de desillusioner som förlamar dem.

Övriga pris utdelade vid årshögtiden

Plaketten *Allt vad vi äga samman* tilldelades förlagsredaktören, filosofie magister Peter A. Sjögren för hans insatser till fromma för samarbetet och samförståndet mellan Finland och Sverige. Sjögren har under många år gjort ett viktigt arbete för att synliggöra den finlandssvenska litteraturen i Sverige. Han har också verkat som brobyggare för språkvården mellan våra två länder.

Författaren Michel Ekman 20 000 euro, Brahestads museum, K.H. Renlunds museum – Mellersta Österbottens landskapsmuseum, Jakobstads museum och Sydösterbottens landskapsmuseum 20 000 euro, dramatiker Christoffer Mellgren 20 000 euro, författaren Johanna Holmström 20 000 euro, professor Tom Sandqvist 18 000 euro, politices magister Torsten Ekman 17 000 euro, författaren Karin Erlandsson 16 000 euro, docent Pekka Gronow 15 000 euro, författaren Mauri Kunnas 10 000 euro, konstnären Harri Monni 10 000 euro, filosofie doktor Juha-Matti Granqvist 10 000 euro, filosofie doktor Tatjana Brandt 10 000 euro, forskaren Tobias Berglund 5 000 euro, journalisten Niclas Sennerteg 5 000 euro, redaktör Pia Ingström 10 000 euro, docent Charlotta Wolff 10 000 euro, författaren Thomas Brunell 10 000 euro, författaren Carina Karlsson 10 000 euro,

filosofie doktor Carola Ekrem 10 000 euro, författaren Lina Hagelbäck 5 000 euro, författaren Ulrika Nielsen 5 000 euro, författaren My Lindelöf 8 000 euro och musikredaktör Lena von Bonsdorff 5 000 euro.

Statsrådet Mauritz Hallbergs pris

Statsrådet Mauritz Hallbergs pris om 20 000 euro utdelades den 16 maj och tillföll professor Kari Tarkiainen för hans verk *Moskoviten. Sverige och Ryssland 1478–1721*. Se även s. 2.

Pro gradu-pris

Pro gradu-pris i folkloristik om 1 000 euro tilldelades fil.mag. Bettina Westerholm.

Pro gradu-pris i litteraturvetenskap om 1 000 euro tilldelades fil.mag. Hanna Ylöstalo.

Pro gradu-pris i språkvetenskap om 1 000 euro tilldelades fil.mag. Liisa Suomela.

Studentpris

Studentpriset i modersmålet om 1 000 euro tilldelades Klara Nybäck från Topeliusgymnasiet i Nykarleby.

Studentpriset i historia om 1 000 euro tilldelades Erik Holmberg från Gymnasiet Grankulla samskola.

Studentpriset i samhällslära om 1 000 euro tilldelades Elias Ketonen från Katedralskolan i Åbo.

STIPENDIER OCH UNDERSTÖD

Under vintern och våren 2017–2018 har SLS beviljat följande stipendier och understöd.

Utdelning inom **etnologi och folkloristik** ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond, Selma, Ingrid och Lars Wasastjernas fond och SLS budgetmedel:

Fil.mag. Andreas Backa 8 800 euro, fil.mag. Catarina Harjunen 26 400 euro, fil.mag. Maria Johansson 19 800 euro, fil.dr Nika Potinkara 15 600 euro och fil.mag. Marianne Robertsson 8 800 euro.

Utdelning inom **historia** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II, Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond och Gösta Schybergsons minnesfond:

Fil.dr Charlotte Cederbom 16 000 euro, Historiska föreningen 14 000 euro, fil.mag. Christoffer Holm 26 400 euro, fil.mag. Hanna Kivikero 26 400 euro, fil.mag. Robert Louhimies 13 200 euro, fil.mag. Lotta Nylund 8 000 euro och docent Aapo Roselius 15 600 euro.

Utdelning inom **kulturrehistoria** ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond: Fil.mag. Frida Ehrnsten 13 200 euro, Institutet för folklivsforskning vid Åbo Akademi 4 000 euro, Föreningen Granskaren r.f. 8 000 euro, Gardberg Center r.f. 10 800 euro, fil.dr Sonja Hagelstam 31 200 euro och Nordisk Museumsförbund Finland 4 000 euro.

Utdelning inom **litteraturvetenskap** och **litteraturhistoria** ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond, Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond I, Selma, Ingrid och Lars Wasastjernas fond, Hjärdö och Arvid Standertskjölds minnesfond och litteraturvetenskapliga nämndens medel:

Teol.mag. Carola Envall 13 200 euro, fil.mag. Rebecka Fokin 17 600 euro, fil.dr Fredrik Hertzberg 15 600 euro, fil.mag. Maimouna Jagne-Soreau 1 850 euro, Kirjallisuuden Tutkijain Seura r.y.-Sällskapet för litteraturforskning 4 500 euro, fil.mag. Laura Leden 8 800 euro, fil.dr Anna Möller-Sibeliuss 44 200 euro och fil.dr Freja Rudels 31 200 euro.

Utdelning inom **samhällsvetenskap** ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond, Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond I och Selma, Ingrid och Lars Wasastjernas fond:

Föreningen Granskaren r.f. 10 000 euro, pol.mag. Mikael Harjula 15 400 euro, pol.mag. Camilla Härtull 850 euro, MSc Julia Klein 17 600 euro, PD Marina Lindell 38 600 euro och pol.mag. Robin Lybeck 13 200 euro.

Utdelning inom **språkvetenskap (svenska språket)** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

Adolf Noreen-sällskapet för svensk språk- och stilforskning 10 000 euro, Arbetsgruppen för anordnande av Seminarium om framtida svenska översättare 3 000 euro, fil.dr Oliver Blomqvist 600 euro, Föreningen för nordisk filologi 8 000 euro, fil.dr Mikko Kauko 550 euro, fil.mag. Mari Mäkilä 820 euro, fil.mag. Nemanja Nenadovic 540 euro, Nordiska språk vid Åbo universitet 944 euro, professor Catrin Norrby 1 400 euro, fil.mag. Heidi Poutanen 13 200 euro, docent Viveca Rabb 40 054 euro, fil.mag. Pauliina Sopanen 27 120 euro, fil.mag. Veijo Vaakanainen 27 150 euro och docent Kendra Willson 1 000 euro.

Utdelning inom **bildkonst** ur Fonden för Finlands svenska bildkonstnärer och tonsättare:

Bildkonstnär Mattias Löfqvist 7 000 euro och bildkonstnär Sandra Nyberg 3 000 euro.

Utdelning inom **ekonomi** och **statistik** ur Bröderna Lars och Ernst Krogius forskningsfond:

Ekon.mag. Niclas Meyer 26 400 euro och professor Jan Saarela 10 000 euro.

Utdelning inom **finlandssvenskt kulturarbete** ur Birger Petterssons fond:

Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi 15 000 euro.

Utdelning inom **kyrkohistoria** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

TD Jakob Dahlbacka 2 150 euro, TD Miia Kuha 15 600 euro och teol.mag. Sara Medberg 13 200 euro.

Utdelning inom **miljövård** och **teknologi** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

Fil.mag. Matilda Kråkström 28 400 euro, MSc Saeid Soudabeh 26 400 euro, Finlands skräntårnearbetsgrupp 19 950 euro och Natur och miljö rf 20 000 euro.

Utdelning inom **musik** och **musikvetenskaper** ur Fredrik Pacius minnesfond:

Arbetsgrupp Heikkilä – Lindeberg 10 000 euro, Duo Silén Malmgren 8 000 euro, musiker Sam Fröjdö 2 500 euro, Kulturföreningen Katarina r.f. 10 000 euro, Körprojektet DA pang CAPO 2018 4 000 euro, Pro Avanti! 20 000 euro, Sibelius-Akademien 10 820 euro, Stiftelsen Musikhuset i Helsingfors 500 000 euro, Svenska Teatern 3 000 euro, Västersundom skolkör/Topelius-projektet 1 500 euro och D.Mus. Sakari Ylivuori 3 000 euro.

Utdelning inom **skeppsbyggnad** ur Lennart Engströms stipendiefond:

Stud. Petter Westberg 4 000 euro.

Utdelning inom **svenska språkets fortbestånd i Finland** ur Bo Backströms fond:

Estrad Evenemang 18 500 euro, Hana-holmen – kulturcentrum för Sverige och Finland/Svenska nu 6 000 euro, Juridiska Föreningen i Finland r.f. 12 000 euro, Kansalliskielet-Nationalspråken ry rf 3 000 euro, Nykterhetsförbundet Hälsa och Trafik 2 500 euro, Svenska Finlands folkting 25 000 euro och Svenska språket vid Svenska Handelshögskolan 32 500 euro.

Utdelning inom **teologi** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond II:

Teol.mag. Mia Anderssén-Löf 750 euro, fil.dr Carina Nynäs 31 200 euro och fil.mag. och teol.mag. Elina Takala 26 400 euro.

Utdelning inom **tryckningsbidrag** ur Ingrid, Margit och Henrik Höijers donationsfond I och Christian och Constance Westermarcks fond:

Fil.dr Lotta Fernstål 4 000 euro, Postbackens Garantiförening – Postimäen kannatus-yhdistys r.f. 3 100 euro och dramainstruktör Sandra Sundvik 3 100 euro.

Resestipendium för studier i Norden

ur Professor Carl-Eric Thors minnesfond:

Fil.mag. Miro Metsämuuronen 900 euro.

Resestipendium för medicinstuderande och -kandidater ur Carl-Johan von Troils minnesfond:

Med.kand. Oscar Holmström 2 500 euro, med.stud. Krista Koskinen 1 000 euro, med.kand. Laura Olkkonen 1 500 euro och med.kand. Anniina Tynjälä 1 000 euro.

Stipendier för studerande ur Holger Frykenstedts stipendiefond:

Stud. Liisa Jaakkola 2 000 euro, stud. Urte Liepuoniute 2 000 euro, teol.kand. Miikka Huuskonen 2 000 euro, hum.kand. Margareta Ronkainen 2 000 euro, stud. Esa Ruotsalainen 2 000 euro, hum.kand. Tinja Räsänen 2 000 euro, hum.kand. Robert Stjernberg 2 000 euro och hum.kand. Ina Suominen 2 000 euro.

Albert de la Chapelles fond

Västra Nylands landskapsmuseum 42 181 euro.

Stiftelsernas postdok-pool

ED Jesper Haga 52 000 euro, ED Astrid Huopainen 48 000 euro och fil.dr Nika Potinkara 37 000 euro.

Medel för forsknings- och insamlings-, utgivnings- och översiktsprojekt

Albert Edelfelts brev och konst 170 000 euro, Den finlandssvenska antifascismen 400 000 euro, Digitaliseringens inverkan på minoritetsmusik: Finlandssvensk musikkultur som fallstudie 300 000 euro och Medeltida bal-lader i Finlands svensksbygger 400 000 euro.

Övriga understöd

Gutsy go 150 000 euro, Institutet för de inhemska språken 13 000 euro, Someturva 50 000 euro och Pressarkivföreningen r.f. 39 600 euro. ●

EN BIT
ESTNISK HISTORIA
PÅ WEBBEN

För att uppmärksamma Estlands 100-års-jubileum vill SLS lyfta fram arkivets mångsidiga estlandssvenska material som finns tillgängligt på webbtjänsten Finna. Det består av bland annat fotografier, fältuppteckningar, notskrifter, ritningar och dialektuppteckningar. Materialet samlades in under åren 1877–1934, men den största och mångsidigaste delen består av den

insamling som SLS finansierade sommaren 1932 och som gick under namnet *Estlandsexpeditionen*. Expeditionens syfte var att dokumentera den estlandssvenska landsbygden i nordvästra Estland. I uppteckningarna från expeditionen finns allt från byggnadsskick, folktro och sagor till idrottslekar och hantverkstraditioner. Bekanta dig med materialet på sls.finna.fi! ●

Barn leker "Rombässin och skitolammi" (bässen och skitlammet) på Stora Rågö 1932. Leken har en lång dialog som slutar med att den som är först i ledet ska försöka fånga de andra i ledet. Foto Maximilian Stejskal. SLS arkiv/Idrottslekar.

Nytt ur SLS utgivning

VÅREN 2018

Demokratis drivkrafter

Kontext och särdrag i Finlands och Sveriges demokratier 1890–2020

Red. Henrik Meinander, Petri Karonen & Kjell Östberg

Finland och Sverige har en lång gemensam demokratihistoria. Här studeras vändpunkter i de båda ländernas samhällsutveckling i ett spänningsfält mellan de politiska kulturerna, geopolitiska förskjutningar och världsekonomin. Antologin gör nedslag i 1900-talets ytterlighetsrörelser och analyserar effekterna av det snabbt framväxande industri- och folk rörelsesamhället. Dessutom lyfter den fram hur utbildning, jämställdhetsarbete och det offentliga samtalet har påverkat demokratin.

500 s., häftad, cirkapris 26 euro.

ISBN 978-951-583-422-5. Utges i samarbete med Appell Förlag. Finns som fritt tillgänglig e-bok på sls.fi.

FREDRIK HERTZBERG

"Mitt språk är ej i orden"

Gunnar Björlings liv och verk

Boken är den första biografien om den banbrytande modernisten Gunnar Björling (1887–1960) och bygger på omfattande forskning

i arkiv i Finland och Sverige samt intervjuer med personer som kände honom. Vi möter Björling som ung socialist, aktivist, auskultant, filosof, profet, mystiker, modernist, växelrytare, mentor, recitatör och erotikert. För första gången behandlas hans homosexualitet och förälskelser, som i ljuset av tidigare okänt material antar nya, fastare konturer.

560 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 35 euro.

ISBN 978-951-583-423-2. Utges i samarbete med Appell Förlag.

ANNA MÖLLER-SIBELIUS

Dikt och ideologi

Gösta Ågrens, Lars Huldéns och Claes Anderssons 1960–1970-tals poesi

Gösta Ågren, Lars Huldén och Claes Andersson skrev under 1960- och 1970-talet poesi med socialt engagemang. Boken tar upp en fängslande men förbisedd period i den finlandssvenska poesins historia och visar hur motsättningen mellan socialt engagemang och poesins genrekraav blev både kreativ och produktiv. Dikterna tar upp förortsliv, mentalvård, tv-program, kärnvapenhot, demonstrationståg och nationella ikoner. Dessa ämnen krävde ett nytt formspråk och inspirerade till experiment och kommunikation med läsaren.

391 s., häftad, illustrerad, cirkapris 25 euro.

ISBN 978-951-583-424-9. Utges i samarbete med Appell Förlag. Finns som fritt tillgänglig e-bok på sls.fi.

ZACHARIAS TOPELIUS

Maamme kirja

Red. Reeta Holopainen, Sakari Katajamäki & Ossi Kokko

DIGITALT Zacharias Topelius *Maamme kirja* (*Boken om Vårt Land*) hör till våra mest lästa böcker och den har lämnat bestående avtryck i uppfattningarna om Finlands förflutna och i bilden av finländarna själva. Boken har utkommit i otaliga upplagor sedan 1876 och den användes i skolorna ända in på 1950-talet. Den digitala utgåvan består av den finska översättningen från 1878, och är försedd med bakgrundsfakta och kommentarer. Förutom den ingår här också de reviderade översättningarna från 1915 och 1944, samt den svenska originaltexten.

Utges i samarbete med Finska Litteratursällskapet (SKS). Utgåvan är fritt tillgänglig på webben: maammekirja.fi.

ANN-MARIE LÖFDAHL

Visor i Oravais med Ann-Marie Löfdahl

Folkmusik från Finlands svensksbygder 31

CD Ann-Marie Löfdahl är en känd sångprofil som i över trettio år samlat in och framträtt med traditionella visor. Denna skiva innehåller 23 visor som sjungits i Oravais i över 100 år. Här finns vaggvisor, sånglekar, skämtvisor,

polskor och menuetter. En del av visorna har Löfdahl hittat som uppteckningar eller inspelningar i bland annat SLS arkiv. På skivan finns också två visor och två dansmelodier sjungna av Lena Nygård (1874–1955).

Cirka 15 euro. Skivan finns även på streaming-tjänster på webben. FMICD31.

HÖSTEN 2018

ZACHARIAS TOPELIUS

Dikter i urval

Utg. Carola Herberts, förord av Clas Zilliacus

Blommande sköna dalar, Salami och Zulamith, Giv mig ej glans, Jag gungar i högsta grenen – de topelianska verserna har fortfarande en given plats i den svenska lyriktraditionen. Många har levt vidare genom tonsättningar. Urvalet visar på bredd och djup i Topelius dikt och tar upp hans mest kända dikter men också några bortglömda. De är försedda med korta kommentarer som utgår från de mer utförliga i utgåvan Zacharias Topelius Skrifter.

Ca 120 s., inbunden, cirka 18 euro, utkommer i augusti. ISBN 978-951-583-441-6.

Zacharias Topelius korrespondens med föräldrarna

Utg. Eliel Kilpelä under medverkan av Mats Dahlberg

Zacharias Topelius Skrifter XX:1

DIGITALT Zacharias Topelius började korrespondera med sina föräldrar 1829 och brevväxlingen fortgick tills modern Sofia dog under hungeråret 1868. Utgåvans 426 brev ger en inblick i hur skolgossen Zacharias blev journalisten, författaren och professorn Topelius, och hur det finländska samhället såg ut och utvecklades under en händelserik tidsperiod. Inte minst erbjuder den en drifrig kvinnas, Sofia Topelius, synvinkel på familjen och världen.

Publiceras endast digitalt på topelius.sls.fi, utkommer i augusti.

ZACHARIAS TOPELIUS

Dagböcker

Utg. Pia Asp under medverkan av Eliel Kilpelä
Zacharias Topelius Skrifter XXI:1–3

Topelius dagböcker omspanner drygt åtta år av hans ungdomstid (1832–1840, 1842). Anteckningarna inleds med den första resan till studiestaden Helsingfors och avslutas det år han promoverades till magister. Dag för dag skildrar Topelius studielivet, nöjen och aktualiteter, men också resorna genom stor-

furstendömet och ferierna i Nykarleby. Till dagbokssviten hör även anteckningar om bäste vännen Henrik Backmans död och den blivande hustrun Emilie Lindqvist från sommaren 1842.

Ca 1500 s. (tre band), inbunden, cirka 44 euro, utkommer i augusti. ISBN 978-951-583-433-1. Publiceras även digitalt på topelius.sls.fi.

MAX ENGMAN

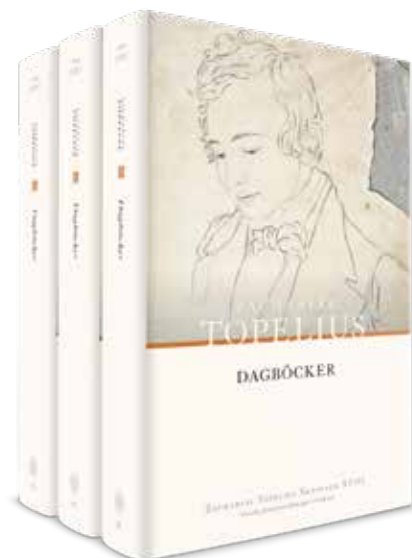
Kielikysymys

Suomenruotsalaisuuden synty 1812–1922

Suomen ruotsalainen historia 4

Kirjan pääteemana on kolmiodraama, jossa kolme kieltä, suomi, ruotsi ja venäjä, kilpailivat johtavasta asemasta suuriruhtinaskunnassa. 1800-luku oli kansallisen mobilisoinnin aikaa, jolloin sekä suomen- että ruotsinkieliset liittyivät yhteen kielen pohjalta. Joissakin tapauksissa kaksikieliset instituutiot jakautuivat suomalaisiksi ja ruotsalaisiksi. Prosessin alkuvaiheessa ruotsinkieliset joutuivat perääntymään, mutta sen tuloksena syntyi ryhmä, jota 1900-luvun alussa ryhdyttiin kutsumaan "suomenruotsalaisiksi".

482 s., kovakantinen, kuvitettu, suom. Kari Koski, ohjehinta 42 euroa, ilmestyy elokuussa. ISBN 978-951-583-425-6.

HENRY PARLAND

DIKTER

SKRIFTER 1

SLS

HENRY PARLAND

Dikter

Utg. Per Stam

Henry Parlands Skrifter

"De vida byxornas program: / vi skall vara / mera kläder, / mindre människor, / och själen insydd i uppslagen." För första gången publiceras modernisten Henry Parlands (1908–1930) hela lyriska författarskap. *Dikter* innehåller både kända dikter och tidigare opublicerade arkivfynd, även dikter på tyska och ryska, dikter med rim, tillfällesdikter, en limerick och ett par utkast till tvåreklam.

Ca 750 s., inbunden, illustrerad, cirkapris 32 euro, utkommer i september.
ISBN 978-951-583-360-0. Utges i samarbete med Appell Förlag. Publiceras även på parland.sls.fi.

Historiska och litteraturhistoriska studier 93

Red. Anna Biström & Maren Jonasson

Bärande teman i HLS 93 är året 1918 samt Finland och "stora världen". Artiklarna behandlar fånglägret i Dragsvik, en bruksorts återgång till vardagen efter 1918, tidig finlandssvensk folkdemokrati, häxor i 1800-talslitteratur, grotesken hos Bo Carpelan, utgivning av finlands-svensk litteratur i Sverige, den finlandssvenska modernismen på internationella arenor och skiftande författarideal i Hagar Olssons essäer. Också essäer och översikter samt Tom Morings festtal från SLS årshögtid ingår.

Ca 380 s., häftad, cirkapris 28 euro, utkommer i september. ISBN 978-951-583-434-8. Finns som fritt tillgänglig e-bok på sls.fi.

Jordnära

Etnologiska reflektioner över ny nordisk mat

Red. Yrsa Lindqvist & Susanne Österlund-Pötzsch

Många konsumenter oroar sig i dag för mat-fusk, giftiga bekämpningsmedel och oetisk produktion. Samtidigt finns det ett nyväckt intresse för traditioner och ursprung. Den rena, ekologiska, lokalt producerade råvaran har stigit fram som berättelsens hjälte, och koncept som ny nordisk mat har slagit igenom. Här presenterar etnologer från Island, Finland, Sverige, Danmark, Norge och Estland olika aspekter på dagens mat- och restaurangkultur.

Ca 200 s., häftad, illustrerad, cirkapris 24 euro, utkommer i september. ISBN 978-951-583-430-0. Publiceras som fritt tillgänglig e-bok på sls.fi.

ZACHARIAS TOPELIUS

Fältskärens berättelser

Utg. Sebastian Köhler och Anna Movall under medverkan av Pia Forssell

Zacharias Topelius Skrifter VII:1–4

Topelius bästsäljande historiska roman beskriver 1600- och 1700-talet i Sveriges historia ur ett finskt perspektiv. Här skildras två släkters öden med bataljer, hovintriger, äventyr, hat och kärlek. Konflikten mellan å ena sidan adeln, å den andra borgare och bönder är central. *Fältskärens berättelser* formade flera generationers historieuppfattning i Finland och i Sverige.

Ca 1700 s. (fyra band), inbunden, cirkapris 48 euro, utkommer i oktober. ISBN 978-951-583-435-5. Publiceras också på topelius.sls.fi.

Topelius – med historien mot strömmen. Aspekter på författarskapet

Red. Pia Forssell & Carola Herberts

I antologin som utges med anledning av Zacharias Topelius 200-årsjubileum presenteras olika perspektiv på romanförfattaren, folkbildaren, historikern, akademikern, dramatikern och sagoberättaren. Artiklarna behandlar Topelius språk och teman, analyserar gestaltningar och grepp och kartlägger influenser och reception.

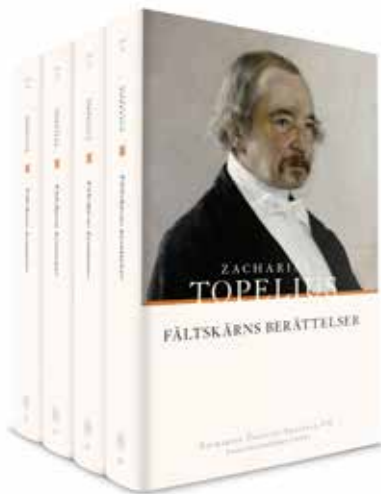
Ca 200 s., häftad, illustrerad, cirkapris 25 euro, utkommer i november. ISBN 978-951-583-443-0

RAIMO SAVOLAINEN

Med bildningens kraft. J. V. Snellmans liv

Johan Vilhelm Snellman hade många roller: som ung politiskt aktiv student, tidningsman, europeisk filosof, kulturreseur, rektor, professor, senator, lanttagsman, make och familjefar. Raimo Savolainen tecknar ett mångsidigt och träffsäkert porträtt av en kritisk iakttagare och visionär med breda nätverk såväl i hemlandet som utomlands. Samtidigt ger boken

LARS ENGSTRAND

Traditionella dansmelodier från Jeppo

Folkmusik från Finlands svensksbygder 32

CD Fiolspelmanen Lars Engstrand (f. 1942) är en spelman av den gamla stammen – självlärd, och med en repertoar som han lärt sig på gehör. Engstrand har spelat i Jeppo bygdespelmän sedan gruppen bildades 1972 och tidvis också i Vörå spelmansklubb. Sommaren 2006 tilldelades han mästerspelmanstiteln vid Folkmusikfestivalen i Kautsky. På den här skivan får vi höra ett urval traditionella menuetter och polskor från Jeppo, men också andra gamla bröllops- och dansmelodier.

Cirkapris 15 euro, utkommer i november. Skivan publiceras även på streamingtjänster på webben. FMICD32

nya perspektiv på vårt lands bildningshistoria och på en tid när Finland var mer europeiskt än någonsin. Boken är en förkortning av det finska originalet *Sivistyksen voimalla*.

Ca 700 s., inbunden, illustrerad, övers. Pertti Hakala & Leif Pietilä, cirkapris 48 euro utkommer i november. ISBN 978-951-583-442-3

JEPOKRYDDONA

Ein tridi

Folkmusik från Finlands svensksbygder 33

CD *Ein tridi* är Jepokryddonas tredje CD. Den bjuder på gammal bröllopsmusik från Jeppotrakten, nykomponerade låtar och folkpop. Många av melodierna ges nu för första gången ut på skiva. Jepokryddona är en ung finlandssvensk folkmusikgrupp från Nykarleby i Österbotten. Gruppen för vidare den starka menuett- och polskatraditionen från Jeppo. Ledare för Jepokryddona är Christine Julin-Häggman.

Cirkapris 18 euro, utkommer i september. Skivan publiceras även på streamingtjänster på webben. FMICD33

DIGITAL UTGIVNING

Bekanta dig med vår digitala utgivning på sls.fi! Här finns både nya och äldre böcker ur SLS skriftserie. I maj gjordes bland annat Edith Södergrans Samlade skrifter samt ett urval forskningslitteratur om Södergran fritt tillgängliga. De digitala utgåvorna är ett samarbete mellan SLS och Litteraturbanken och finns på Litteraturbanken.se.

Läs mer digitalt på sls.fi > Utgivning > E-böcker

Café Svenskfinland

Nappa på svenskan i Björneborg 16-20.7!

Folktinget deltar för sjunde gången i politikerveckan SuomiAreena i Björneborg. På SuomiAreena vill Folktinget synliggöra och skapa positiva attityder till det svenska språket. I år samarbetar vi med Svenska kulturfonden i Björneborg, Folkhälsan, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund och Svenska litteratursällskapet på Medborgartorget i paviljongen Café Svenskfinland. Välkommen med!

Måndag 9-17

Svenska kulturfonden i Björneborg välkomnar dig att ta del av det svenska i Björneborg. Utbildning, samvaro och fritid - alla, stora som små, unga som gamla hittar något först i Café Svenskfinland och sedan i själva staden.

**SUOMI
AREENA**

Tisdag 10-17

Folktinget utmanar dig att anta en hållbar livsstil. Tillsammans med Natur och Miljös pedagoger får du ta del av en serie lekfulla aktiviteter och kluriga uppdrag för alla åldrar. Har du kreativitet, mod och positiv energi?

Onsdag 10-17

Folkhälsan presenterar simskolor och livräddning och annat som Folkhälsan gör. Simskolor och undervisning i livräddning ger trygghet och lär ansvar. Du kan också se oss på MTV-scenen kl. 13.20 med hinder ur hinderbane-loppet Toughest och den som vill får själv prova på hindren.

Torsdag 10-17

SLC bjuder in till matsnack. Kom och bekanta dig med den finländska maten och varifrån maten egentligen kommer. Känner du igen inhemska råvaror och vad innebär det när du väljer mat som är ansvarsfullt producerad av finländska bönder?

Freitag 10-15.30

Svenska litteratursällskapet inbjuder dig att skicka en sommarhälsning till dina nära och kära med härligt nostalgiska sommarvykort. Delta i vårt kluriga skärgårdsquiz och vinn ett bokpaket!

#cafésvenskfinland

FOLKTINGET

Diskussioner på svenska på Stadshusets innergård kl. 14.30

Tisdag 17.7:

"Vem är lycklig i världens lyckligaste land?"

Medverkande: Helena Ewalds, Heidi Schauman, Kristian Wahlbeck och Georg Henrik Wrede.

Moderator: Nicke Lignell

Arrangör: Folkhälsan

Onsdag 18.7:

"Vilka åtgärder behövs för en mera hållbar framtid?"

Medverkande: Erik Bonsdorff, Carl Haglund, Johan Lunabba och Maria Wetterstrand.

Moderator: Antonia Berg

Arrangör: Folktinget

Torsdag 19.7:

"Två sidor av skolsvenskan / Kouluruotsin kahdet kasvot"

Medverkande: Siv Björklund, Taina Saarinen, Matias Valoaho och Jessica Santala.

Moderator: Kaj Kunnas

Diskussionen är tvåspråkig, tolkning svenska-finska.

Arrangörer: Nätverket Svenska nu och Svenska litteratursällskapet i Finland

Det här är Folktinget

Folktinget är ett samarbetsorgan över de politiska gränserna, som verkar för de svenskspråkigas rättigheter i Finland. Folktinget arbetar för att stärka det svenska språkets ställning och för att skapa ett tolerant språkklimat. Verksamheten styrs av lagen om Folktinget.

Jazz på svenska på Skrivarholmen

Raka Bananer bjuder på ett rytmiskt äventyr på Pori Jazz Kids Festival, tisdag 17.7 kl. 13.30 på Lökkiscenen.

Amanda Ginsburg framför låtar från sitt kritikerrosade debutalbum "Jag har funderat på en sak", onsdag 18.7 kl. 16.30 på Lökkiscenen.

Nossa Bossas musik är en fängslande blandning av tropiska brasilianska rytmer, upphöjda nordiska melodier och sensuella jazzharmonier, torsdag 19.7 kl. 17.15 på Puistoscenen.

MÅNDAGEN DEN 10 SEPTEMBER KL. 18–20

Zacharias Topelius 200 år

Henrika Zilliacus-Tikkanen: *Redaktör Topelius.*

Från Ephemerer till Leopoldinerbrev

Jeanette Björkqvist: *Att skriva socialreportage i dag*

MÅNDAGEN DEN 8 OKTOBER KL. 18–20

Åbo Akademi 100 år

Anders Ahlbäck: *Åbo Akademi och samhället*

Pia Ahlbäck: *Alma Söderhjelm. Nomadisk auktoritet och ny kvinna*

TISDAGEN DEN 13 NOVEMBER KL. 19 PÅ SVENSKA TEATERN

Biljettpris: 20 euro. OBS tid och plats!

Zacharias Topelius 200 år

Mikko-Olavi Seppälä: *Topelius och teatern*

Anna Bohlin: *Munviga kvinnor och Guds rike. Regina von Emmeritz*

På scen: Riko Eklundh, Birthe Wingren, Simon Häger, Charlotta Kerbs och
Henrik Wikström samt en dubbelkvartett ur Muntra Musikanter

MÅNDAGEN DEN 10 DECEMBER KL. 18–20

Estland 100 år

Margus Laidre: *Estland och Finland 200*

Mikael Sjövall: *Aiboland. De borttappade svenska kusinerna i Estland*

Sofia Joons: *Leikar, koraler och visor. En klingande föreläsning
om estlandssvenskarnas musik*

Prenumerera på SLS nyhetsbrev!

SLS nyhetsbrev innehåller information om det senaste som pågår inom SLS – från boknyheter till forskningsrön och pärlor ur SLS arkiv. Brevet är gratis och sänds ut per e-post med några veckors mellanrum. Sänd ett e-postmeddelande med rubriken "SLS nyhetsbrev" till adressen nyhetsbrev@sls.fi. Din prenumeration bekräftas med ett svarsmeddelande.

Vill du bli medlem i SLS?

Du kan ansöka om medlemskap via sällskapets webbplats www.sls.fi eller genom att skicka in en ansökan till adressen nedan. Som medlem får du SLS medlemstidning *Källan*, årsboken *Historiska och litteraturhistoriska studier* gratis samt 50% rabatt på ett exemplar av varje bok i SLS skriftserie (om ej annat anges). Medlemsavgifter: årsmedlemmar 20 euro, ständigt medlemskap 800 euro.

Beställ *Källan* gratis!

SLS tidning *Källan* utkommer två gånger om året. Du kan beställa hem gratis exemplar av *Källan* eller prenumerera kostnadsfritt på tidningen. För beställningar, skriv till info@sls.fi eller ring 09 618 777.

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

PB 158, 00171 Helsingfors
(besöksadress: Riddaregatan 5, Helsingfors)
Öppet vardagar 9.00–16.00

SLS I VASA

Handelsplanaden 23, 65100 Vasa
Öppet tisdag–torsdag 10.00–16.00

Tfn 09 618 777 (gemensam växel)
info@sls.fi www.sls.fi